

Fórum ochrany přírody

NEVLÁDNÍ ORGANIZACE
A JEJICH AKTIVITY

03
2024

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

toto číslo je pro mě velmi speciální, protože mi vrací vzpomínky na léta strávená v neziskovém sektoru. Pročítám si články kolegů, kteří minimálně pracovní část svých životů plně věnují ochraně přírody, a to v svobodném a tvůrčím prostředí neziskových organizací.

S řadou z nich jsem se dlouhé roky potkával, s některými denně, a stále obdivuji, kolik práce zvládají udělat. S některými jsem se dosud nesetkal a po přečtení jejich příspěvků doufám, že to napravím při další příležitosti. Neziskové organizace zaplňují prostor, který je velmi široký a který doplňuje činnosti veřejných institucí a soukromého sektoru. V jejich přístupu je znatelná pokora a urputnost zároveň, touha dělat praktická opatření se propojuje s trpělivostí vedení často administrativně nafouknutých projektů. Starají se o konkrétní přírodní lokality, vedou velké a úspěšné kampaně, vyjednávají s politiky a úředníky, přenášejí vědecké poznatky do praxe. A to v neustálém boji o finance, které dokáží získávat z mnoha zdrojů a které jsou stále výrazně nedostatečné.

Věřím, že budete sdílet můj obdiv a příběhy sepsané v jednotlivých článcích vás inspirují. zamyšlení. Užijte si to!

Jan Dušek

člen redakční rady

OBSAH

// EDITORIAL

Jan Dušek

2

**Projektové schéma AOPK ČR v OPŽP 2021–2027
ve vztahu k podpoře biodiverzity**

3

// ANALÝZY A KOMENTÁŘE

Čemu se Hnutí DUHA věnuje v ochraně přírody

Jan Skalík, Jaromír Bláha, Jiří Koželouh, Martin Rexa a Filip Baťa

5

Deset let Beleca

Pavel Marhoul, Jiří Křesina, Jana Slezáková, Jana Moravcová

9

Světový fond na ochranu přírody v České republice

Lenka Fryčová

13

Ochrana přírody jako řemeslo i životní styl

Vilém Jurek

15

Jak se daří Arnice

Vlastimil Karlík, Karolína Brabcová

20

Krajínohled aneb tak trochu jiný pohled na krajinu

Daniel Řezníček, Jana Moravcová

22

Letos v Prusinách vyhnízдили sýčci a Ametyst slaví 25 let

Eva Volfová

25

Lokální biocentrum Svatý Jakub v Prusinách. Foto: Eva Volfová

Fórum ochrany přírody 3/2024 ● ročník 10 ● vychází elektronicky 4x ročně
zdarma ● vydává Fórum ochrany přírody, Slezská 125, 130 00 Praha 3 ●
IČO 227 19 466 ● redaktorka Markéta Dušková ● grafický návrh a úprava
Edita Hruběšová ● redakční rada Jan Dušek, Michael Hošek, Jaroslav Obermajer,
Tomáš Rothrockl, Petr Roth a David Storch ●
kontakt: info@forumochranyprirody.cz, +420 604 503 856 ●
ISSN 2336-5056 ● číslo vychází 3. 7. 2024

PROJEKTOVÉ SCHÉMA AOPK ČR V OPŽP 2021–2027 VE VZTAHU K PODPOŘE BIODIVERZITY

Od konce roku 2022 je možné podávat žádosti o podporu do výzev Operačního programu Životní prostředí 2021–2027 (dále OPŽP) v Projektovém schématu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (dále AOPK ČR).

Od 2. 5. 2024 jsou otevřené nové výzvy. Navazující 7. výzva pro Specifický cíl 1.3, která je zaměřena na projekty podporující přizpůsobení se změně klimatu a zadržování vody v krajině a 8. výzva pro Specifický cíl 1.6, která se zaměřuje na projekty podporující biodiverzitu a péči o nejcennější části přírody.

Společným jmenovatelem pro veškeré výzvy OPŽP vyhlášené v rámci Projektového schématu AOPK ČR jsou takzvané „**zjednodušené metody vykazování**“ (dále ZMV). Hlavním principem ZMV je redukce

administrativní zátěže bez nutnosti dokládání účetních dokladů a faktur pro proplacení nákladů. Výše výdajů se vypočítá na základě cenových položek z tzv. Nákladů obvyklých opatření Ministerstva životního prostředí. K této částce je žadateli připočteno ještě 7 % na nepřímé náklady, jako jsou příprava projektové dokumentace, geodetické práce nebo výdaje související s vlastním podáním žádosti.

Limitem pro podání žádosti jsou minimální způsobilé přímé realizační výdaje na projekt ve výši 250 000 Kč bez DPH, horním limitem pro celkové výdaje projektu je 200 000 EUR. Procentuální výše podpory se pohybuje v rozmezí 60 – 100 % a liší se podle typu aktivity. Bližší specifikace se nachází v Příručce AOPK ČR pro OPŽP 2021–2027 - Zjednodušené

metody vykazování v Projektovém schématu AOPK ČR.

K hlavním benefitům dotací administrovaných přes Projektové schéma AOPK ČR patří jednoduché podání žádosti on-line, výrazná redukce dokládání dokumentů bez nutnosti vykazování účetních dokladů, dokládání výběrových řízení ke kontrole, rychlé posouzení projektu a proplacení dotace. Celý administrativní proces od podání žádosti do kladného vydání Rozhodnutí o poskytnutí dotace trvá zpravidla 4 měsíce. Po úspěšné realizaci projektu trvá doba proplacení zpravidla do 2 měsíců od podání žádosti o platbu.

PODPORA BIODIVERZITY V PR JANOVSKÝ MOKŘAD

Zástupci Plzeňského kraje prostřednictvím dotací z Projektového

V pastevním areálu probíhá pastva praturů a exmoorských koní. Foto: Jiří Vlček

schématu AOPK ČR zrealizovali několik projektů na podporu biodiverzity v přírodní rezervaci Janovský mokřad. Hlavním cílem těchto projektů je posílení biodiverzity a ochrana přírodních stanovišť, která se z naší přírody pomalu vytrácí.

Na první pohled se může zdát, že budování tůň, výstavba pozorovatelných a obnovní pastva jsou tři odlišná opatření, která zdánlivě nemají mnoho společného. Nicméně, jejich promyšlenou kombinací na jedné lokalitě lze dosáhnout významných přínosů pro ochranu životního prostředí, podporu biodiverzity a zvýšení povědomí o důležitosti ochrany přírody.

Tůně jsou budovány za účelem vytvoření nových útočišť pro různé druhy vodního ptactva a dalších živočichů. Tůně s odhalenými břehy a mělčinami poskytují ideální prostředí pro hnízdění a migraci mnoha druhů. Zároveň tyto přírodní vodní plochy zvyšují retenci a akumulaci vody v mokřadním prostředí.

Výstavba pozorovatelných umožní veřejnosti lépe poznat a sledovat život v PR Janovský mokřad. Pozorovatelná poskytne prostor pro pozorování různých druhů ptáků i dalších živočichů, což pomáhá zvýšit povědomí o důležitosti ochrany přírody.

Obnovní pastva velkými kopytníky na části přírodní rezervace pomáhá

Návštěvnická infrastruktura pomáhá nejen k usměrnění návštěvníku, ale i k jejich vzdělávání. Foto: Karel Makoň

potlačit nežádoucí vegetaci a vytváří vhodné prostředí pro rozvoj rostlinných i živočišných společenstev.

Společné propojení těchto projektů posiluje ochranu životního prostředí a podporuje návrat cenných rostlin a živočichů na dané lokalitě. Dotace poskytnuté z Projektového schématu AOPK ČR sehrály klíčovou roli v realizaci těchto projektů. Díky nim se PR Janovský mokřad stává nejen místem přírodního bohatství, ale také významným útočištěm pro mnoho druhů živočichů a rostlin.

PÁR DOBRÝCH RAD NA ZÁVĚR

K ochraně přírody může přispět každý, zamýšlený projektový záměr je vhodné konzultovat s odborníky z příslušných regionálních pracovišť AOPK ČR. Pracovníci AOPK ČR vám poskytnou cenné rady a doporučení, pomohou s identifikací vhodných řešení a mohou být nápomocni při samotném podání žádosti o dotaci. Bližší informace k výzvám v Projektovém schématu AOPK ČR jsou dostupné na [webových stránkách](#).

V areálu PR Janovský mokřad byly vybudovány vodní prvky v podobě tůň. Foto: Karel Makoň

**AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY**

ČEMU SE HNUTÍ DUHA VĚNUJE V OCHRANĚ PŘÍRODY

JAN SKALÍK, JAROMÍR BLÁHA, JIŘÍ KOŽELOUH, MARTIN REXA A FILIP BAŤA

JAN SKALÍK

Zabývá se kampaní Zachraňme lesy s cílem změn lesního a mysliveckého zákona.

JAROMÍR BLÁHA

Expert na lesy, divokou přírodu a ochranu samovolných procesů v národních parcích.

JIŘÍ KOŽELOUH

Vede program Ekonomika zaměřený na transformaci energetiky a odpadového hospodářství.

MARTIN REXA

Věnuje se ochraně zemědělské půdy, krajinným prvkům a související české a mezinárodní politice.

FILIP BAŤA

Koordinuje dobrovolníky a dobrovolnice Hnutí DUHA a připravuje Týdny pro krajinu.

Hnutí DUHA bylo založeno v roce 1989. S ochranou přírody a krajiny jsme systematicky začali už záhy poté a v roce 1994 byly tyto aktivity sjednocené do programu Lesy. Ten od začátku sledoval dvě linky. Ochranu a rozšiřování divočiny a zároveň šetrné hospodaření v ostatních lesích. K tomu jsme později přidali i téma ochrany zemědělské krajiny a program Lesy rozšířili na program Krajina. Zároveň se v Hnutí DUHA věnujeme energetice a ochraně klimatu, odpadovému hospodářství a podpoře šetrné spotřeby, které se ochrany přírody také často dotýkají. Ochranu přírody již 34 let řeší časopis *Sedmá generace*, který vydáváme, pobočný spolek Šelmy i naše místní skupiny Bílé Karpaty, Brno, České Budějovice, Jeseníky, Karlovarsko, Olomouc a Ostrava.

PALETA TÝDNŮ PRO KRAJINU

V letošním létě vyrazíme společně se stovkou dobrovolníků již po dvacáté sedmé na *Týdny pro krajinu*. Sedmidenní pracovní-vzdělávací akce se zaměřují především na podporu přirozené obnovy lesů a udržitelného zemědělství. Každý z osmi letošních turnusů bude od základů jiný: někde spolupracujeme s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, jinde se správami národních

parků, chráněných oblastí, soukromými vlastníky lesů i zemědělských usedlostí. Pomůžeme Živému regionu na Dobrodružném statku a v Sociálním podniku Jasan. Lesní turnusy budou v Městě Albrechtice, chráněných krajinných oblastech Jeseníky a Beskydy, Národním parku Šumava, na Kutinách a v Radějově. Věnujeme se přitom kosení a hrabání druhově bohatých luk, údržbě bezlesí v dobrodružných podmínkách větrných polomů i přírodních památek, ochraně horských luk s hořčí či ochraně mladých stromků, ošlapu trávy kolem sazenic, natírání semenáčků jeřábů a jedlí, opravám oplocenek a budování tůní, hrazení odtokových kanálů v rašeliništích, označování doupných stromů pro hnízdění ptáků, prosvětlování lesů či restauračnímu managementu. Je toho celá paleta. Cílem je nejen samotná pomoc přírodě, ale hlavně vzdělávání lidí, kteří na vlastní kůži zažijí, proč a jak je třeba krajinu chránit. Se stejným cílem pořádáme už od roku 1999 vícedenní vzdělávací *exkurze do divočiny* Národních parků Šumava a Bavorský les, kde lidé prožijí divokou přírodu. Od loňského roku jsme exkurze do divočiny rozšířili do Národního parku České Švýcarsko, na Křivoklátsko a do Jizerskohorských bučin.

Přírodu máme v Hnutí DUHA i na stěnách. Foto: Tomáš Uhnák

ROZŠÍŘENÍ MÍST PRO DIVOKOU PŘÍRODU

Ochrana přírodních procesů se v devadesátých letech neuplatňovala jako samozřejmost v národních parcích a rezervacích, kde by měla být primárním cílem. V krajině, která byla kvůli železné oponě téměř nedotčená, čelil tehdy vznikající Národní park Šumava kontroverzi ohledně kácení kůrovcem napadených stromů. Vnímali jsme ji jako precedentní i pro ostatní chráněná území, a proto tam upřeli pozornost. Bez obhajoby pravidel, které se s národními parky váží, by se z Šumavy postupně stal nejprve dřevařský lesnický podnik, a pak lunapark. Cesta k obhajobě toho, že máme nechat přírodně cenných procesům místo, byla trnitá - podali jsme desítky podnětů České inspekci životního prostředí, vydali nespočet tiskových zpráv a politických i úředních jednání, monitorovali v terénu, třikrát jsme přistoupili k nenásilné blokádě kácení. Nakonec se spor o divočinu a zástavbu přenesl do Parlamentu. Několikrát se i díky veliké podpoře veřejnosti podařilo odvrátit útok na ochranu Šumavy, a pak i všech národních parků. V roce 2017 se díky kampani *Zachraňme národní parky* podařilo přesvědčit poslance, že cílem národních parků je zajištění nerušeného průběhu přírodních dějů v jejich přirozené dynamice na převažující ploše území národních parků.

Už v roce 2010 jsme přitom zveřejnili publikaci *Okna do divočiny v české krajině* a v ní popsali, jak by měla vzniknout soustava území ponechaných samovolnému vývoji. V kampani *Česká divočina* jsme pak hledali taková místa mimo stávající zvláště chráněná území. Podkladem byla *Analýza podmínek na území ČR z hlediska biodiverzity a vhodnosti pro ponechání samovolnému vývoji*. Výsledek by nyní měla přinést implementace Strategie EU pro ochranu biologické rozmanitosti do roku 2030, mezi jejímiž cíli je zajistit přísnou ochranu na 10 % rozlohy EU. O jejím naplnění jednáme s AOPK ČR a MŽP.

Právě nyní se zároveň otevírá další epizoda diskuze o poslání národních parků. Svazy obcí národních parků mají zájem využívat zvýšených přínosů z turismu, který je se značkou národních parků spojený. Již mnohem menší zájem však mají na tom respektovat omezení ochrany přírody, která jsou pro zachování jejích hodnot potřebné. Věnujeme se tak nadále vyvažová-

ní těchto pohledů. A zároveň je zřejmé, že pokud se za ochranu přírody národních parků nepostaví ta část veřejnosti, které na zachování regionů s nejcennější přírodou v Česku záleží, bude se jejich přírodní stav zhoršovat.

LEPŠÍ PÉČE O HOSPODÁŘSKÉ LESY

Klíčovým faktorem ovlivňujícím stav našich lesů jsou nadměrné stavy spárkaté zvěře. Proto se už dlouho věnujeme myslivecké legislativě a podpoře návratu velkých šelem. V roce 2002 se nám podařilo ve spolupráci s ČSOP a SVOL v Parlamentu odvrátit schválení návrhu „mysliveckého státu“ a naopak Výbor pro životní prostředí podpořil dobrý návrh nového mysliveckého zákona. Při následných jednáních se podařilo vyjednat kompromis, dohody ale tehdy podrazil předseda Zemědělského výboru Jaroslav Palas (později se stal předsedou Českomoravské myslivecké jednoty) a Sněmovna schválila kočkovpasa s označením zákon o myslivosti. V letech 2009 jsme pak vedli kampaň proti tunelování s. p. Lesy ČR. Ministr Šebesta (ČSSD) zrušil vypsané megatendry, které by rozparcelovaly LČR největším těžařským firmám. Úspěch to byl jen částečný, po volbách nový ministr Fuchsa (ODS) megatendry v upravené mírnější podobě prosadil.

Na předchozí práci jsme pak navázali s kampaní *Zachraňme lesy*. V jejím rámci jsme spolu s vědci a odborníky připravili *Plán pro zdravé lesy*, který obsahuje 53 konkrétních návrhů na zlepšení stavu lesů: od zmenšení holosečí, přes ponechávání mrtvého dřeva v lesích a prodloužení lhůt umožňujících přirozenou obnovu lesů až po jasnější zadání pro státní podnik Lesy ČR, aby chránil přírodu.

Většina naší práce přitom spočívá v tom, aby Plán pro zdravé lesy nezůstal v šuplíku. Bavíme se s úředníky, politiky i lidmi v terénu, abychom dosáhli prosazení potřebných změn. V roce 2019 se tak díky kampani, do které se zapojily desítky lidí, podařilo při novelizaci lesního zákona prosadit zákaz privatizace státních lesů a povinnost ponechávat při těžbě v lesích potřebné množství těžebních zbytků a starých stromů na dožití a k zetlení. Podobně při aktuální novelizaci mysliveckého zákona se podařilo v koalici spolu s ASZ, Pro Silva Bohemica, ČSOP, ČSO, SVOL a SVLHP prosadit zásadní paragrafy o stanovení míry lovu dle velikosti škod, kterou zvěř na obnově lesa dělá.

Kromě mysliveckého zákona se letos ale znovu mění i zákon o lesích. Přidali jsme se tak ke čtyřem desítkám jiných míst, které jej Ministerstvu zemědělství připomínkovali,

Na Týdnech pro krajinu v Beskydech jsme kopali tůně pro obojživelníky. Foto: Jana Kloučková Kudrnová

s rekordním počtem 57 podnětů. Přestože se totiž ministerstvo v posledních letech zaklíná tím, že lesy vstříc měnícímu se klimatu adaptuje, ve skutečnosti tomu nadále brání.

Stav lesů se totiž zlepšuje spíš samovolně - ostatně jak by taky ne, když uhynuly ty nejzranitelnější a nejrizikovější monokultury. Do lesů se tak dostává víc listnáčů, mnohdy však jen proto, že není dostatek smrkových sazenic. V roce 2022 se vysázelo větší podíl smrků, než o rok dříve, kvůli celkovému růstu výsadby i nejlépe v absolutních číslech za posledních dvacet let. Upozorňování na tuto metriku vyvolalo odpor, protože je fakt, že celkově podíl listnáčů roste. Aby klesal, ale není snad ani fyzikálně možné - a roste tak pomalu, že se odolných a skutečně pestrých lesů ještě desítky let nedočkáme.

ZEMĚDĚLSTVÍ

Dobře viditelným výsledkem naší práce je Adresář farmářů, tedy mapa ekologicky zaměřených zemědělců, které si mohou lidé vyhledat ve svém okolí, a odebírat tak od nich místní a šetrně vyrobené potraviny. Ve spolupráci s Asociací místních potravinových iniciativ také mapa ukazuje i místa komunitou podporovaného zemědělství.

S dlouhodobě ubývajícím polní biodiverzitou a rychle narůstajícími dopady klimatických změn jsme se rozhodli více zaměřit také na systémovou stránku problému. Zemědělské dotace tvořící významnou část příjmu zemědělců a ovlivňující tak jejich rozhodování, jsou klíčovou součástí tohoto problému. Dlouhodobě totiž udržují jinak neživotaschopný nynější stav. Na druhou stranu, pokud by byly vhodně nastavené, podpořily by potřebnou změnu.

V letech 2020-2022 jsme se proto zapojili do příprav Společné zemědělské politiky (SZP) i českého Strategického plánu SZP. Naše kampaň *Tohle žeru* formulovala požadavky na podporu obnovy stabilní a pestré krajiny, ekologického zemědělství a životem kypící půdy. Výzvu Za zdravou a pestrou krajinu podepsaly desítky tisíc lidí a spolupracovali jsme s dalšími organizacemi, jako je Česká společnost ornitologická, Nadace Partnerství a WWF. V Monitorovacím výboru Strategického plánu SZP jsme v posledních měsících zaměřili pozornost na podporu stabilních krajinných

85 733 signatářů z kampaně *Zachraňme lesy* žádá ministerstvo o lepší lesní zákon.
Foto: Petr Zewlak Vrabec

prvků, tedy mezí, mokřadů či remízků. Vyžádali jsme si vznik mezioblastní pracovní skupiny a v ní se snažíme odstranit bariéry, které odrazují od tvorby krajinných prvků a od péče o ně.

Hodnotit úspěchy je vzhledem k vývoji posledních měsíců obtížné. Zemědělské dotace v novém programovém období doznaly mnoha pozitivních změn, jakkoli omezených a nedostačujících k tomu, aby problémy krajiny řešily. Byly zavedeny nové podmínky a opatření, jako je například vyčleňování částí ploch pro mimoprodukční funkce krajiny, a v krajině tak vznikly desetitisíce hektarů potenciálně prospěšných ploch. V rámci dobrovolných ekoschémat vzniklo přes tři tisíce hektarů ochranných pásů kolem vodních toků, které je chrání před splavem půdy a pesticidů. Od podzimu 2025 by měla začít platit přísnější protierozní pravidla.

Politický vývoj ve světě v kombinaci s dopady klimatických změn v některých zemích vedl na začátku tohoto roku k mohutným zemědělským protestům. Evropané i čeští politici zareagovali bohužel nechvalně - významnou část ekologických opatření zrušili. Velmi nejistý byl v době psaní článku také osud důležitého evropského nařízení na obnovu přírody. Kolik se z dosaženého pokroku podaří zachránit je tedy ještě otázkou. Je však zřejmé, že česká krajina i zemědělství bez výrazných změn tváří v tvář současným výzvám neobstojí.

AKCELERAČNÍ ZÓNY

Hnutí DUHA se od svého založení zabývá energetikou a usiluje o snižování závislosti na fosilních palivech. Od začátku také propojuje ochranu klimatu a ochranu přírody. Proto usilovalo o zachování limitů těžby hnědého uhlí v severozápadních Čechách. Jejich prolomení by nenávratně zničilo nejen domovy lidí, ale také krajinu a její přírodní i kulturní hodnoty. Dnes se však už můžeme dívat do budoucna a výzvou je rozvoj obnovitelných zdrojů. Prosazujeme jejich co nejrychlejší rozvoj, protože pro přírodu je hlavní hrozbou globální změna klimatu, v jejímž důsledku dochází ke kolapsu ekosystémů a ztrátě přirozených biotopů. A toto riziko pomáhají větrné a fotovoltaické elektrárny - pokud jsou umístovány s respektem k přírodě - snižovat, neboť výrobou čisté elektřiny bez skleníkových emisí nahrazují tu z uhlí či zemního plynu. Ze stejného důvodu podporuje Hnutí DUHA, stejně jako české ekologické organizace sdružené v asociaci Zelený kruh a Klimatické koalici, vymezení takzvaných akceleračních zón pro větrné elektrárny. Ty mají být na místech s nejmenším dopadem na přírodu, povolování tam má trvat maximálně jeden rok a půjde hlavně o dohlášení podmínek. Je to totiž právě délka povolování staveb, která v ČR běžně překračuje sedm a více let a představuje tak jednu z hlavních bariér rozvoje větrné energetiky.

Spolupracujeme na Živém regionu i ve Velkých Hostěrádkách. Foto: Martin Matěj

V České republice - kde máme tragicky nevyužitý potenciál výroby z větru a zároveň pálíme miliony tun uhlí ročně - je potřeba zrychlení výstavby větrných turbín zcela zásadní. A to nejen proto, že poskytují levnější elektřinu, ale právě i ve vztahu k ochraně přírody.

Zrychlený rozvoj větrných, ale i solárních, elektráren v naší krajině je tedy správná strategie. Samozřejmě pokud bude respektovat ochranu přírody a krajiny, tedy

ochranu lokalit, kde by věže a turbíny ohrozily právě například hnízdičích či migrujících ptáky, nejpřísněji chráněná území či cenné kulturní památky. Ale samozřejmě také musí být chráněna běžná obydlí lidí a další potřeby společnosti. Jednoznačně budou nutné kompromisy, větrné elektrárny nebudou neviditelné a budou mít vliv na okolí. Ale s bouráním domů a přerýpáním krajiny kvůli uhlí se jejich výstavba opravdu nedá srovnávat. Jiné to také je

z hlediska neopomenutelné účasti místních lidí a odborných spolků při vymezování zón a stanovení podmínek v nich. Místo dohadování o každé stavbě je však nutné domluvit se na začátku, a pak hlavně dohlížet na dodržování pravidel. Klíčové je totiž faktické dosažení maximální doby povolování větrných elektráren dvanáct měsíců v akceleračních zónách a dvacet čtyři mimo ně.

Na krajinu však opět musíme myslet i ve spojitosti s lidmi. Spolu se startem komunitní energetiky a sdílení elektřiny se otevírá zcela zásadní příležitost, aby lidé žijící v budoucích akceleračních zónách měli z otáčení lopatek ve větru i praktický užitek. Pokud se domácnosti, místní firmy či obce domluví s investorem, kterým ostatně mohou být třeba právě ony samy, mohou od něj dlouhodobě odebírat elektřinu a chránit se před cenovými výkyvy nevyzpytatelného trhu. A třeba by jim mohl pomoci i stát a sdílení elektřiny v akceleračních zónách podpořit slevou na distribučním poplatku či poplatku za podporované zdroje. Za svoji účast v první linii energetické transformace si to přece zaslouží.

S finančním příspěvkem Evropské unie prostřednictvím projektu BESTbelt.

BESTbelt

With financial
support of the
European Union

DESET LET BELECA

PAVEL MARHOUL, JIŘÍ KŘESINA, JANA SLEZÁKOVÁ, JANA MORAVCOVÁ

Mgr. PAVEL MARHOUL

Během desetiletého působení na Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR se zabýval druhovou ochranou, zaváděním problematiky záchranných programů pro ohrožené druhy do praxe a vytvářením soustavy Natura 2000. Od roku 2008 do současnosti působil v neziskových organizacích (Daphne ČR - Institut aplikované ekologie a Beleco), věnuje se otázkám vztahu biodiverzity a managementu krajiny. Snaží se přispět o renesanci tradičních, ale v současnosti okrajových nebo legislativou znemožněných způsobů managementu.

RNDr. JIŘÍ KŘESINA

Oboru ichtyologie a problematice ekologie vodních ekosystémů se v organizaci Beleco věnuje od roku 2012, kde působí také v současnosti.

Ing. JANA SLEZÁKOVÁ

Několik let vedla zoologické záchranné programy na MŽP, přičemž se podílela na vzniku poslední etapy záchranného programu pro perlorodku říční.

Ing. JANA MORAVCOVÁ

viz. str. 22

Opuštěný vojenský prostor, meandrující říčka nebo intenzivně využívaná zemědělská krajina. To jsou nejčastější typy území, kam v současnosti členové spolku Beleco přednostně směřují svoji pozornost a své projekty. Co je Beleco a o jaké projekty se jedná? Beleco je v Praze sídlící odborná organizace působící na poli ochrany přírody. Na rodném listu spolku je uvedený rok 2014, ale jeho historie je ve skutečnosti delší. Beleco myšlenkově, projektově a částečně i personálně navazuje na organizaci Daphne ČR - Institut aplikované ekologie působící v českém prostoru od začátku nového tisíciletí, která byla založena botaniky a studenty z Přírodovědecké fakulty Jihočeské Univerzity a byla úzce navázána na jednu z nejvýznamnějších ochranářsky zaměřených neziskových organizací na Slovensku - společnost Daphne - Inštitút aplikovanej ekológie. Po desetiletém působení

české větve Daphne došlo k transformaci organizace na tři samostatné subjekty, z nichž jedním bylo právě Beleco.

Činnost Beleca je pestrá v širokém spektru témat a rozsahu od lokálních projektů po mezinárodní. Ve své práci se snažíme stavět na odborných poznatcích a propojovat vědu a výzkum s praxí, přičemž spolupracujeme s různými zájmovými skupinami od farmářů po vědecké týmy univerzit. Naše aktivity zahrnují přípravy odborných studií a účast na výzkumných projektech přes zpracování návrhů péče o významné druhy a cenná území, po realizaci managementu na vybraných lokalitách. Současně se snažíme přispívat ke vzdělávání odborné i laické veřejnosti a naší práci a řešená témata propagovat. Bližší obrázek o práci Beleca lze dokumentovat na příkladech našich stěžejních činností.

Obr. 1: Pohled na část obnoveného vojenského cvičiště Pánov u Hodonína s mokřadem.
Foto archiv Beleco

VOJENSKÉ PROSTORY – VÝCHOZÍ STAV

Již samotný název odvozený od slov vojna a vojáci může mít v současnosti zneklidňující účinek. V době, kdy v Evropě již třetím rokem zuří brutální válka, je téma vojenství a vojenského výcviku řadou lidí vnímáno citlivě a s obavami. Pokud se však na to, co se děje kousek za našimi hranicemi pokusíme na chvíli zapomenout a podíváme se na vojenské prostory pohledem přírodovědce, otevře se před námi zajímavý a pestrý svět. Území sloužící k vojenskému výcviku mají ve středoevropské krajině, po tisíciletí osídlené a přetvářené člověkem, zvláštní místo. Hlavní přínos vojenských aktivit spočívá v disturbancích - narušování vegetace a půdy různými zásahy, ať se jedná o jízdy těžkou technikou, vykopávání zákopů nebo výbuchy munice. Kombinací těchto drastických zásahů dochází k vytváření a udržování pestré mozaiky stanovišť, a co je velmi důležité, významný podíl v ní mají biotopy v rané fázi sukcese. Tedy větší či menší plochy, které byly nějakým typem narušení právě zasaženy či se z něho zotavují. Mají podobu míst s holým substrátem nebo nízkými a řídkými trávničky. A právě taková místa vyhledává překvapivě vysoký počet různých druhů rostlin a živočichů, které až podezřele často nacházíme v seznamech ohrožených druhů.

Hlavní význam vojensky využívaných ploch spočívá ve skutečnosti, že k narušování dochází dlouhodobě a mozaika biotopů se tak udržuje kontinuálně. Výše zmíněné druhy, a velmi často se jedná o různé skupiny bezobratlých, v současné české krajině potřebná místa nenacházejí. Dřívější všudypřítomná pastva hospodářských zvířat, které raně sukcesní biotopy spoluutvářela, v důsledku změn v zemědělství prakticky zanikla. Obdobné plochy vznikající v současné době jen v těžebních prostorech a mívají, v důsledku následných technických rekultivací, jen dočasnou trvanlivost. Vojenské prostory s aktivním provozem tak představují jednu z mála nabídek pro biotopově náročné druhy.

To, že přinejmenším některé vojenské prostory jsou (v rámci ČR) biologickými perlami, dobře informovaný čtenář časopisu Fórum ochrany přírody bezpochyby dobře ví, a snad i pro širší veřejnost jsou uvedené řádky rekapitulací známých faktů. Nebylo tomu tak ale vždy, a Beleco (ještě

Obr. 2: Inkubace jiker lososa obecného v NP České Švýcarsko na Jetřichovické Bělé, přítoku řeky Kamenice – od roku 2019 do roku 2023 bylo v povodí řeky Kamenice inkubováno ročně 100.000 kusů jiker. Foto Jiří Křesina

v rámci předcházející organizace Daphne ČR) stálo u počátků systematického poznávání přírodovědných hodnot vojenských prostor v ČR.

V letech 2008-2010 jsme ve spolupráci s Entomologickým ústavem AV ČR a organizací Hutur řešili výzkumný projekt zaměřený na zhodnocení druhové diversity čtyř vybraných skupin organismů - cévnatých rostlin, rovnokřídlých, denních motýlů a ptáků. Průzkum probíhal ve více než čtyřiceti vybraných lokalitách a byl zaměřený na opuštěné vojenské prostory. Tedy území, která v době průzkumu již v průměru patnáct let nebyla pro vojenský výcvik využívána a v žádném z nich neprobíhaly ani náhradní činnosti nebo ochrannářský management. Projekt přinesl dvě základní poznání. Zaprvé - opuštěné vojenské prostory jsou v průměru biologicky cenná území i přes ukončení vojenského výcviku

a snesou srovnání s chráněnými územími. Například u denních motýlů byly ve sledovaných územích nalezeny tři čtvrtiny druhů vyskytujících se v ČR a mnoho z nich patřilo mezi druhy vzácné a ohrožené. Druhým zásadním poznatkem bylo zjištění, že většina opuštěných vojenských prostorů intenzivně zarůstá, raně sukcesní stádia zanikají a bez neprodleného zavedení vhodné péče nejcennější druhy rostlin a živočichů z vojenských prostorů vymizí.

Současné výsledky projektu napomohly šířit povědomí, že pojezdy vyřazené vojenské techniky, terénních automobilů a další volnočasové aktivity tohoto druhu jsou v opuštěných vojenských prostorech žádoucí a v následujícím desetiletí podpořily postupné nastartování nejrůznějších aktivit v řadě z těchto lokalit.

VOJENSKÉ PROSTORY - A CO SE Z NICH STALO

Nedobry stav opuštěných vojenských prostorů nás motivoval k přípravě managementových projektů, které by alespoň v některých územích negativní trend zvrátily. První pokusné kroky jsme učinili v letech 2012-2014 na opuštěných cvičišťích Blšanský Chlum u Loun a Načeratický kopec u Znojma v rámci projektu podpořeném společností NET4GAS. Klíčovým byl následně rozsáhlý projekt podpořený z programu LIFE Evropské unie. V letech 2016-2022 jsme ve spolupráci s dalšími partnery na pěti územích zahrnujících dvě již zmíněné lokality realizovali obnovné zásahy a nastavili nebo podpořili následnou dlouhodobou péči, která do budoucna zajistí, aby lokality opět nezarostly. Nejambicióznější součástí projektu LIFE byla rekonstrukce otevřených písčin na bývalém cvičišti Pánov u Hodonína. Tato lokalita je rozlohou největší chráněné území zaměřené na zachování písčin v ČR. V podmínkách našeho státu je unikátní kombinací suchých písčitých dun a mělkých mezidunových depresí, ve kterých se v minulosti nacházela mělká stepní jezírka. Po opuštění cvičiště armádou na začátku 90. let minulého století začalo cvičiště rychle zarůstat náletovými dřevinami. V důsledku zarůstání zanikly mělké mokřady a další části dříve otevřených písčin byly pohlcovány osikami, břízami, borovicemi a akátem. V době zahájení projektu LIFE byla nejméně polovina území zarostlá dřevinami a další velké plochy trávníků byly degradované. Kvalitní písčiny se rozlohou zmenšily na maximálně pětinu celého prostoru cvičiště. Obnova písčin na lokalitě si vyžádala odstranění více než 35 tisíc stromů včetně pařezů, stržení svrchní vrstvy půdy na více než 30 hektarech a rozsahem se zařadila mezi nejrozsáhlejší ochranné rekonstrukční projekty u nás. Bonusem zásahu bylo samovolné obnovení jednoho z mokřadů na rozloze téměř jednoho hektaru (obr. 1).

Zatím poslední naší aktivitou na poli opuštěných vojenských prostorů byl výzkumný projekt podpořený z programu TAČR Prostor pro život, který jsme ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou a Přírodovědeckou fakultou UK řešili v letech 2021-2023. Jeho hlavní myšlenkou bylo zhodnotit, jakým způsobem se na druhové pestrosti a celkové podobě bývalých

vojenských cvičišť a střelnic projevilo zahájení různých typů péče, ke kterému v posledních přibližně deseti letech došlo. Projekt přinesl řadu zajímavých nálezů a zjištění, které se promítly do mnoha výstupů, z nichž lze především vypíchnout webovou mapu a databázi opuštěných vojenských prostorů dostupnou na adrese <https://vojenske-prostory.beleco.cz/> a certifikovanou metodiku shrnující dlouhodobé zkušenosti s různými typy péče a aktivit. Ve srovnání s dalšími metodickými materiály z dílny jiných autorů, které jsou pro péči o opuštěné vojenské prostory také využitelné, tato metodika akcentuje mimořádný význam narušování vegetace a půdy jako motoru pro udržování pestré mozaiky biotopů.

SNAHA O NÁVRAT LOSOSA OBECNÉHO...

Dalším významným tématem práce Beleca je voda a ochrana vybraných deštníkových druhů vázaných na čisté řeky. Pilotním projektem je podpora populace lososa obecného. Tento projekt realizujeme od roku 2012 ve spolupráci s národním parkem České Švýcarsko. Losos obecný je příkladem druhu těžce postiženého výstavbou jezů a z toho vyplývající fragmentací toků. Z ČR historicky vymizel z celého svého zdejšího areálu, které tvořilo povodí Odry a celé povodí Labe. Snaha o navrácení tohoto druhu do povodí Labe se datuje do devadesátých let 20. století. V jejich průběhu byl realizován projekt založený na vypouštění plůdku odchovaného na sádkách v saském Německu. Beleco do procesu repatriace lososů vstoupilo inovovanou a mnohem přirozenější metodou inkubace jiker přímo v mateřském toku. Pro tento účel využíváme speciální inkubační schránky (obr. 2).

Od roku 2018 jsme v povodí řeky Kamenice odinkubovali více než půl milionu jiker s téměř 95% úspěšností a vypustili tak do řeky více než půl milionu lososů, kteří se v tomto povodí narodili. Takto odchovaný plůdek v mateřském prostředí by měl mít lépe vyvinutý tzv. homing, což je vlastnost, která napomáhá návratu dospělým jedincům zpět do rodných řek, za účelem rozmnožení. Inovací a vývojem metodiky vznikly vzory plovoucích inkubačních schránek s názvem LOSOSA, které již byly odzkoušeny a jsou využívány pro inkubaci nejen jiker lososa, ale také ostatních druhů lososovitých

ryb a dalších na rychle proudící toky vázaných druhů, kterými jsou například ostroretka, parma či mihule. Zda má tento management pozitivní vliv na samotný návrat dospělých lososů do ČR se ukáže v následujících třech letech, kdy by se měly začít vracet první jedinci odchovaní v mateřském povodí řeky Kamenice na území NP České Švýcarsko. Aktuálně spolupracujeme se spolky ČRS, správami NP či CHKO, se kterými se pokoušíme zhodnotit stav původních i nepůvodních populací druhů ryb a nastavit vhodné managementy pro obnovu stability vodních ekosystémů.

... A PERLORODKY ŘÍČNÍ DO NAŠICH ŘEK

K návratu u nás vyhubeného lososa se připojuje další zástupce bojující o svoji budoucnost v českých tocích – perlorodka říční. Reprezentant málo úživných povodí, tedy ekosystému, který ze středoevropského prostředí rychle mizí vlivem urbanizace, eutrofizace a klimatické změny. Perlorodka je velmi náročná na kvalitu biotopu a je tak typickým deštníkovým druhem. S její ochranou je spojena i ochrana zdrojů pitné vody, kvalitní čisté povrchové vody, přirozené a přírodě blízké toky s funkčními nivami, mokřady a podmačených luk. Vlivem lidského působení došlo v průběhu dvacátého století k 99% úbytku populací perlorodky říční a z původního areálu zůstaly pouze fragmenty několika dříve bohatě osídlených toků.

VÝZKUMNÉ, EDUKAČNÍ A OSVĚTOVÉ AKTIVITY

V Belecu dlouhodobě participujeme v ochranných aktivitách státních organizací, výzkumných projektech a v rámci vlastních projektů se věnujeme osvětě, interpretaci a propagaci ochrany (obr. 3). Podílíme se na realizaci záchranného programu po celou dobu existence jeho poslední verze. Úsilí věnované obnovení přirozené životaschopnosti druhu zapadá do společenské poptávky, či přímo potřeby, adaptovat krajinu na klimatickou změnu a zachovat kvalitní vodní zdroje. Cílí tím také na zapojení veřejnosti v lokálním i celospolečenském měřítku.

Edukační aktivity se prolínají našimi tématy, a proto naši výzkumnou či jinak aplikovanou odbornou činnost nabízíme i s přehledem pro širokou či specializovanou veřejnost. Iniciovali jsme vznik dokumentů

Obr. 3: Pro dlouhodobou ochranu perlorodky říční je důležitá osvěta a vzdělávání veřejnosti.
Foto Jana Slezáková

Planeta Česko nebo série pro Českou televizi V proudu, které dokázaly interpretovat námi řešená témata s obrovským dosahem v řádu statisíců oslovených osob. Vedeme exkurze, zapojujeme veřejnost do mapování toků v rámci zpracovávání vodohospodářských studií pro obce. V loňském roce jsme v rámci vzdělávacího projektu vyškolili přes tisíc zejména mladých lidí v oblasti zlepšování kvality vod v projektu zaměřeném na vodní bioindikátory a občanské zapojení.

ZEMĚDĚLSKÁ KRAJINA

Relativně novým tématem v naší činnosti, avšak nabývajícím na významu, je otázka stavu zemědělské krajiny v období zvyšujících se průměrných teplot a stále intenzivnějších vln sucha. Na intenzitu a efektivitu zemědělské výroby orientovaný a po desetiletí budovaný systém, který se do typické české zemědělské krajiny promítl ztrátou drobných neprodučních prvků, a také odvodněním, narovnáním a často i zatrubněním i těch nejmenších potůčků a řadou dalších negativních jevů, se současnou optikou jeví jako slepá cesta. Již dnes, kdy dopady probíhajících klimatických změn na našem území ještě nejsou tak dramatické jako v jiných částech světa, je nutné pracovat na úpravách, které dopady změn pomohou zmírnit. Konkrétně

to znamená hledat řešení, která při co nejmenším zásahu do zemědělského hospodaření pomohou krajině zadržet více vody, snížit dopady eroze a pomohou tak druhům organismů vázaným na ornou půdu. Belec se do tohoto tématu zapojuje především s přípravou plánů a studií v oblasti krajinného plánování. Podrobnosti o tom přináší článek organizace Krajinohled v tomto čísle časopisu Fóra, se kterou úzce spolupracujeme.

Vedle přípravy návrhů se snažíme pomoci s jejich realizací v praxi. Od roku 2022 se účastníme projektu LIFE WILL, který koordinuje obecně prospěšná společnost Člověk v tísni. Náplní projektu je právě odzkoušení celého procesu počínaje plánováním, projednáním návrhů s vlastníky pozemků a občany v obcích a následnou realizací opatření. Projekt probíhá ve dvou intenzivně obhospodařovaných oblastech ohrožených klimatickými změnami - na Kolínsku a poblíž Velvar. Zcela žhavou novinkou je připravované spuštění realizace dalšího projektu LIFE Agristructure, který by se měl rozeběhnout od letošního podzimu. Ve spolupráci s ÚZEI (Ústav zemědělské ekonomiky a informací), ASZ (Asociace soukromého zemědělství), COŽP UK (Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy) a ČVUT (České vysoké učení technické, Katedra hydromeliorací

a krajinného inženýrství) se budeme snažit o nastartování změny struktury zemědělské krajiny přímo prostřednictvím hospodařících subjektů. V rámci projektu budou zpracovány faremní plány zaměřené na realizaci trvalých i dočasných agri-strukturních prvků za účelem zvýšení zadrže vody v krajině, zvýšení odolnosti zemědělské půdy proti vodní i větrné erozi a podpory biodiverzity. Součástí projektu bude i hodnocení dopadů realizace takových prvků na provoz a ekonomiku farmy, analýza legislativních a dotačních příležitostí i bariér pro adaptaci zemědělské krajiny na klimatickou změnu. Tyto výstupy budou využity v rámci projednávání příští Společné zemědělské politiky EU. Nedílnou součástí projektu budou i samotné realizace agristrukturních prvků. Aktivní spolupráci na projektu nám už přislíbilo 30 farem z celé ČR, patří mezi ně malé rodinné farmy hospodařící na nízkých desítkách hektarů, ale i společnosti s více jak tisíci hektary, konvenčně i ekologicky hospodařící subjekty, farmy s rostlinnou i živočišnou výrobou.

ZÁVĚR

Výše uvedené řádky představují pouze část práce Beleca. V průběhu času přicházejí nové výzvy a témata, z nejnovějších třeba projekt zaměřený na biodiverzitu rybníčních okrajů na Třeboňsku, a bude tomu tak jistě i v budoucnu. Ačkoliv jsou naše projekty tematicky poměrně široce rozkročené, spojuje je snaha o hledání systémových řešení s reálným a dlouhodobým dopadem na krajinu, biotopy, naše oblíbené druhy i druhovou pestrost celkově.

SVĚTOVÝ FOND NA OCHRANU PŘÍRODY V ČESKÉ REPUBLICE

LENKA FRYČOVÁ

Ing. Mgr. LENKA FRYČOVÁ

Je manažerkou českého programu WWF Střední a východní Evropa. Před přechodem do nevládního sektoru pracovala do roku 2008 na Ministerstvu životního prostředí ČR jako zástupkyně ředitele odboru finančních nástrojů ochrany přírody a krajiny. Má znalosti v oblasti posuzování a hodnocení projektů, navrhování a hodnocení finančních nástrojů ochrany přírody a krajiny a řízení a koordinace projektů ochrany přírody. Ve WWF se zaměřuje především na spolupráci s komerčním sektorem a na udržitelné potravinové systémy.

World Wide Fund for Nature (WWF) je celosvětově největší environmentální nevládní organizace, která byla založena v roce 1961. Původně se zaměřovala na ochranu divočiny (wildlife), proto název World Wildlife Fund, který se později změnil na současnou podobu názvu (Světový fond na ochranu přírody). Dnes se tato organizace, s pobočkami ve více než 100 zemích světa a s celosvětovým záběrem přes 3000 projektů, zaměřuje na daleko širší spektrum témat kolem životního prostředí a klimatu, a přestože biodiverzita zůstává v srdci jejího zájmu, je kromě jiného vnímána jako vedoucí nevládní organizace v oblasti udržitelného rozvoje¹. I v ČR je například známá každoročně se opakující kampaň Hodina Země nebo The Living Planet Report, každé dva roky vydávaná komplexní studie trendů v globální biologické rozmanitosti.

WWF je vnímána jako seriózní, důvěryhodná organizace, která svou činnost zakládá na vědeckých poznatcích. Hlavními oblastmi, na které v současnosti soustředí svou pozornost, jsou klima, potravinové systémy, sladkovodní ekosystémy, přírodní druhy a stanoviště, lesy a oceány. Jsme organizací, pro kterou jsou jednak typické velké kampaně zaměřené na veřejnost, za druhé pak spolupráce s byznysem. V celkovém rozpočtu WWF tvoří peníze od korporací zhruba 8 %².

Globálně se WWF zapojuje do spolupráce s firmami z několika důvodů: fundraising (financování a získávání finančních prostředků na projekty realizované WWF), komunikace (podpora firem, aby oslovovaly lidi, včetně svých zaměstnanců nebo zákazníků), advokační aktivity, a podpora firem, aby samy prováděly opatření na ochranu stanovišť a druhů a zaměřily se na

řešení problémů ve svém fungování a ve vztahu ke svým dodavatelským řetězcům.

WWF vyvinula poměrně propracovaný systém pravidel, procesů a pokynů k prevenci greenwashingu a řízení rizik. To zahrnuje identifikaci sektorů, v nichž WWF odmítá mít jakákoli partnerství; dále sektory, ve kterých každé partnerství musí zahrnovat transformační aspekt; a konečně ty, ve kterých mohou kanceláře WWF přijímat filantropické příspěvky bez transformační práce. Pravidla sítě se dále týkají transparentnosti (každoroční zveřejňování všech firemních partnerství) a požadavků na náležitou péči a schvalování všech mezinárodních nebo potenciálně „rizikových“ partnerství výborem WWF Global Corporate Engagement and Partnerships Committee.

Filosofie WWF při spolupráci s byznys sektorem vychází z toho, že firmy jsou velkou částí environmentálních problémů, a proto musejí být také součástí jejich řešení. Původně sice byla naše firemní partnerství zaměřená prakticky výhradně na fundraising, to se ale postupně mění: v roce 2022 už měla třetina nově uzavřených partnerství tzv. transformační složku. WWF se angažuje v transformaci firem s cílem povzbudit podniky, aby přijaly udržitelné postupy, které chrání životní prostředí a snižují jejich ekologickou stopu. Příkladem může být partnerství s IKEA, díky němuž se zvyšuje podíl lesů certifikovaných certifikací FSC nebo partnerství s firmou Coca-Cola, které se zaměřuje na obnovu mokřadů a toků v povodí Dunaje.

Tým, který v ČR pro WWF pracuje, je součástí WWF Střední a východní Evropa. Ta je zastřešujícím subjektem sdružujícím šest zemí tohoto regionu (Českou republiku, Slovensko, Bulharsko, Maďarsko, Rumunsko

¹2023 GlobeScan Sustainability Leaders Survey

²Údaj z roku 2020, WWF International Annual Review 2020

Se společností Tesco jsme spolupracovali na snížení dopadu průměrného nákupního koše s potravinami ve střední Evropě na životní prostředí a klima. Foto: zdroj WWF-CEE

a Ukrajinu). Pobočka WWF Česko by u nás měla vzniknout na podzim letošního roku. WWF se v Česku zatím zaměřuje, kromě podpory konkrétních ochrannářských aktivit a advokační práce zejména ve vztahu k obnově přírody, na oblast udržitelných potravinových systémů a zlepšování stavu zemědělské krajiny (viz wwfcz.org). Vyдали jsme například Příručku péče o půdu, průvodce nejen pro zemědělce (2024),

zprávu WWF Zdravý talíř, zdravá planeta: kompas pro udržitelné stravování (2024) a průběžně organizujeme akce jako odborné diskuse, kulaté stoly, webináře apod. Začali jsme spolupráci s pestrou škálou mnoha organizací, institucí i nezávislých odborníků v oblasti ochrany životního prostředí – státní správou, NNO, akademiky, firmami... Jedním z našich cílů je přinášet do Česka expertízu a zkušenost globální

i evropské sítě WWF. Chceme otevírat mezirezortní a mezioborové diskuse a zprostředkovávat řešení mezi různými typy aktérů. V Česku působí celá řada skvělých nevládních organizací, které mají za sebou obrovské množství práce v mnoha oblastech ochrany životního prostředí. Pečlivě si proto vybíráme oblasti našeho působení tak, abychom se vhodně doplňovali, a vždy vítáme co nejširší spolupráci. Spolupráce s firmami ve středo a východoevropském regionu je založena převážně na globálních partnerstvích. Jde například o IKEA, Coca Cola, Velux či Lidl. V posledních letech lze pozorovat významný trend rostoucího zaměření na udržitelnost, zelenou transformaci a zelené finance. Prohlubující se environmentální krize, včetně rostoucího povědomí soukromého sektoru o rizicích pro dodavatelské řetězce, pověst a regulaci, vytváří významné příležitosti pro firemní angažovanost. Tento trend bude pravděpodobně stále pokračovat, navzdory disturbancím způsobeným válkou na Ukrajině a politickým a ekonomickým turbulencím v mnoha zemích (nejen) střední a východní Evropy. Naši strategií je proto posilovat angažovanost ve vztahu k byznys sektoru a podporovat transformační kroky z jejich strany. Jedním z konkrétních kroků tímto směrem je také náš současný projekt, realizovaný ve spolupráci se Změnou k lepšímu a s Centrem pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy, který má za cíl připravit pro firmy příklady a návody, jak účinnými intervencemi posílit adaptaci zemědělské, lesní a urbánní krajiny na změny klimatu. Vytváříme díky němu jednak sadu nástrojů, které firmy mohou používat, aby identifikovaly svoji konkrétní roli v adaptaci krajiny na změny klimatu, prioritizovaly a zaváděly účinná opatření, za druhé pak online vzdělávací program na toto téma, jenž by měl zasáhnout řádově stovky klíčových pracovníků středních či velkých firem.

Přehled lokalit, kde pracujeme na zlepšení mokřadních ekosystémů ve střední a východní Evropě v povodí Dunaje. Zdroj: WWF-CEE

OCHRANA PŘÍRODY JAKO ŘEMESLO I ŽIVOTNÍ STYL

VILÉM JUREK

V BRNĚ PŮSOBÍ MALÝ, ALE PŘESTO DUCHEM A ČINY VELKÝ SPOLEK JMÉNEM REZEKVITEK. DLOUHODOBĚ SE VĚNUJE PÉČI O PŘÍRODU A EKOLOGICKÉ VÝCHOVĚ. STĚŽEJNÍ JE PRO NĚJ PŘEDEVŠÍM PRAKTICKÁ OCHRANA PROVÁDĚNÁ PŘÍMO V TERÉNU. PŘEDNOSTÍ SPOLKU JE, ŽE DO MANAGEMENTU CHRÁNĚNÝCH LOKALIT A ZAPOJUJE ŠKOLY, MÍSTNÍ OBČANY A ŠIROKOU VEŘEJNOST.

Ing. VILÉM JUREK

V organizaci Rezekvítek působí od roku 2009 jako vedoucí úseku i terénní pracovník, který seče, kácí, sází, seje, pálí a navrtává neposlušné dřeviny. Propaguje, konzultuje a lektoruje témata ochrany přírody, např. mozaikové kosení, paradoxy ochrany přírody, agrolesnictví nebo invazní druhy rostlin. Současně pracuje pro ČSOP ONYX na dvou LIFE projektech, je členem redakční rady časopisu Veronica a radním Nadace Veronica. Jeho životní motto zní: *Je-li práce potěšením, je i život štěstím.*

Rezekvítek patří mezi nejstarší ochrannářské spolky v Brně. Jeho založení se datuje do roku 1991, ale již před rokem 1989 byli naši zakladatelé (zde je potřeba zmínit Hanu Korvasovou a Aleše Máchala) aktivní v rámci dobrovolnických akcí pionýra, Vysoké školy zemědělské a jiných organizací. Spolek má dvě linie působnosti, které se vzájemně protínají. První je ochrana přírody koncentrovaná v úseku Péče o přírodu. Druhá linie je vzdělávací a věnuje se environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě. Tyto aktivity zajišťuje úsek Pro školy a Tvůrčí centrum. Ochrannářské aktivity byly původně soustředěny kolem akcí na brněnských chráněných územích, zejména kolem Kamen-

ného vrchu. Postupem času se portfolium lokalit a činností rozšířilo a úsek se profesionalizoval. Dnes má ochrannářská část na rozdíl od mnoha neziskových organizací pracovníky na plný pracovní úvazek. Jádro tvoří vedoucí (koordinátor, metodik) a dva terénní pracovníci (zahradník a zoolog). Úsek Péče o přírodu má tři základní programy: péči o chráněná území, přírodě blízké rekultivace po těžbě nerostných surovin a tvorbu a ochranu krajiny. V minulosti jsme se ale věnovali třeba realizaci přírodních zahrad, arboristice či dřevovýrobě. Aktivity se snažíme čím dál více zužovat, abychom měli dostatek času, sil a prostoru na ochrannářské záměry, ve kterých vidíme největší potenciál.

Stavba žabích zábran v okolí PP Žebětínský rybník s legendárním Pepou Ferencem. Foto Vilém Jurek

Lom Želešice, kde se za patnáct let povedla unikátní přírodě blízká rekultivace. Foto Vilém Jurek

OCHRANÁŘSKÉ AKTIVITY

Patrně největší část zabírají terénní práce. V současnosti působíme na více jak třiceti lokalitách v Brně, v Moravském krasu a na Vyškovsku (z toho sečeme přes 36 hektarů). Mezi naše klíčová území patří Kamenný vrch v Brně, Hádecká planinka a Stepní stráně u Komořan. Od roku 2023 máme status pozemkového spolku.

Primárně se věnujeme stepním biotopům, kde provádíme širokou škálu tradičních zásahů (kosení, pastva, výřezy křovin) i nekonvenčních opatření (vypalování, narušování drnu, oplocování ohrožených rostlin). Věnujeme se i lesním a mokřadním stanovištím. Od roku 2019 v lokalitě Žebětínského rybníka stavíme podél migračních koridorů obojživelníků zábrany. Za sebou máme i první výlov invazních ryb.

Kolegové napříč republikou i obory se často přou, jestli je víc důležitá ochrana biotopů nebo jednotlivých druhů. V tomto směru jsme pragmatičtí. Většinou vycházíme z dané situace a snažíme se chránit druhy i stanoviště. V případě druhů provádíme vlastní záchranné programy.

Na Kamenném vrchu před pár lety dohasínala populace koniklece lučního českého s posledním trsem. Díky velmi detailnímu managementu se nám podařilo rozšířit populaci čítající třicet kvetoucích trsů. O Stepní stráně u Komořan jsme začali pečovat s cílem posílit škardu panonskou, která zde má poslední přirozený výskyt v ČR. Stačilo málo – kosení, pletí, narušování půdy a oplocení jednotlivých rostlin. Z jedinců

jsou dnes už desítky. Velkou výzvou je pro nás mnoho let hadinec nachový na Hádecké planici. Už jsme v jeho prospěch vypalovali, orali, strhávali drn, kopali, vytrhávali mech. Nemůžeme říct, že se početnost zvyšuje, každopádně se populace drží. Radost nám dělá třeba jasoň dymníkový, který je čím dál hojnější nejen na světlinách v Údolí Říčky, ale také na Velkém Horneku, dokonce i na Hádecké planici.

Velký důraz klademe na invazní rostliny. Máme za sebou likvidaci všemožných druhů, což jsou nesmírně cenné zkušenosti. Třeba už v roce 2012 jsme začínali s injektážemi. Aktuálně se „bavíme“ pajasany, klejichou hedvábnou a mahonií cesmínolistou. Evergreenem jsou křídlatky, zlatobýly i akáty. Snad díky zkušenostem, snad i úspěšnosti, se nás obrací státní správa, samospráva a odborné instituce. Dokonce jsme se podíleli na posledním vydání standardů AOPK ČR k likvidaci invazních druhů rostlin. Jedním z našich cílů je likvidace s co nejmenším použitím herbicidů. Bohužel u mnoha druhů není jiná racionální možnost než za použití chemie.

ZAPOJOVÁNÍ DO PŘÍMÉ OCHRANY PŘÍRODY

Co dělá náš úsek odlišný od jiných organizací, je propojování EVVO a dobrovolnictví s ochranou přírody. Není to nic nového, co by spadlo jen tak z nebe. Naše know-how budujeme po léta a rok co rok vylepšujeme, jak zkvalitnit koordinaci a větší zapojování všech možných skupin.

Především je to náš vlajkový výukový program Děti pečují. Žáci a studenti chodí na území, kde mají program skládající se z teorie a didaktických aktivit. Navíc se děti zapojují do pomoci s péčí o chráněná území, kdy hrabou seno, vyřezávají křoviny nebo sbírají odpadky.

Umožňujeme absolvovat odbornou praxi studentům středních a vysokých škol. Tady bych rád vyzdvihl dlouholetou spolupráci se Střední zahradnickou školou Rajhrad. Každoročně k nám chodí i studenti Masarykovy i Mendelovy univerzity, aby trochu načichli skutečné ochranařině – řemeslu, kterému se musí vyučit praxí.

Dalším typem zapojování veřejnosti je pořádání dobrovolnických dnů. V současnosti nejvíce akcí tvoří firemní dobrovolníci. Ročně přivítáme přes 200 dobrovolníků na přibližně 20 akcích. Dobrovolníci si odnáší nejen balík informací o ochraně přírody a území, kde pracovali, ale i dobrý pocit z dobře odvedené práce.

Zapojení studentů při obnově stepních lokalit v NPR Pouzdřanská step – Kolby. Foto Vilém Jurek

Hromadná akce při trhání invazních zlatobýlů v PR Mušenice. Foto Vilém Jurek

O konkrétních chráněných územích se snažíme informovat formou exkurzí pro veřejnost. Na územích, kde dlouhodobě působíme, navazujeme spolupráci s místními občany i samosprávami. Širší působnost na územích a osobní přístup jsou pro nás důležité. Díky spolupráci o nás okolí ví. A naopak jsme informovaní, co se na územích děje. Dokonce u místních udáváme seno či dříví, které bychom jinak nechali zkompostovat nebo bychom ho spálili.

Spolupracujeme i se spřátelenými organizacemi. V minulosti to byl například Pozemkový spolek Hády. Aktuálně máme kooperaci s ČSOP ONYX, který na jižní Moravě řeší dva LIFE projekty. Pomáháme s managementy na Pouzdřanské stepi, Špičlácích nebo na Kamenném vrchu u Kurdějova (což je náš druhý Kamenný vrch, kde působíme).

JINÝ POHLED NA REKULTIVOVÁNÍ KRAJINY

Mnoholetou doménou Rezekvítku jsou přírodě blízké rekultivace, jejichž duchovním otcem je kolega Lubomír Tichý působící v Pozemkovém spolku Hády. Ekvivalentem rekultivací přírodě blízkých je ekologická obnova, ale z nostalgie se držíme původního popisu. Má to totiž svá specifika.

Rekultivace je potřeba provádět tam, kde je dobré pomoci přírodě. Tyto specifické zásahy jsou založeny na řízení sukcese, kterou můžeme blokovat, posilovat nebo

nechat vývoj bez zásahů. Díky této kombinaci jsme zvládli provést nejednu zdařilou rekultivaci. Dokonce tento přístup je možný aplikovat i mimo lomy, ve volné krajině i městě.

V současnosti působíme v lomech Mokré a v Želešicích, nově pak ve šterkopískovně v Mohelnici. V minulosti jsme měli pod sebou hádecké lomy. V lomech vytváříme specifické biotopy, především ty s teplomilnou vegetací. Dlouhodobě se zabýváme lesnickými rekultivacemi. Často se ještě dnes setkáme s „průmyslovými“ výsadbami, kde jsou stromčky vysázeny pěkně

v řádcích, občas doplněné nepůvodními druhy. A právě tohoto přístupu jsme opakem.

Náš přístup lesnických rekultivací tkví ve vytváření druhově, časově i prostorově bohatých biotopů. Používáme původní i netradiční druhy, jako jsou duby pýřité, jeřáby břeky či oskeruše, které si sami pěstujeme. Na již námi založených rekultivacích provádíme výřezy plošek s následnou dosadbou. Prostorově vytváříme různé mikrosvětliny, lesní okraje a průseky, pařeziny či řídkolesy. Naší dlouholetou laboratoří je zrekultivovaná výsypka, kde experimentujeme s různými přístupy.

V rámci rekultivací provádíme řízené výsevy rostlin. Osivo si připravujeme sami pomocí sběru mnoha druhů semen, které jsou specifické pro daný typ biotopů. Zatrávňování děláme i pomocí přenosu sena z druhově pestrých luk. Pro stabilizaci různých výsypků, svahů a deponií jsme vyvinuli travní směsi s pracovními názvy jako *Restor*, *Dives Calcis*, *Starting Cocktail* apod.

Od roku 2020 působíme ve šterkopískovně v Mohelnici, kde se zaměřujeme i na vodní biotopy. Podíleli jsme se na vytváření tůň nebo umělých hnízdních stěn pro břehule. Založili jsme unikátní loučku pro ohniváčka černočerného s podílem původních šťovíků a experimentálním přístupem sečení. Na podporu kriticky ohrožené přesličky různobarvé, která se zde vyskytuje, vyřezaly příbřežní porosty, abychom jí uvolnili prostor a zabezpečili maximální osvit.

Pořád něco zkoušíme – třeba výrobu biouhlu z vyřezaného kletu při obnově stepních biotopů. Foto Vilém Jurek

OZELEŇOVAT, NIKOLIV ZALESŇOVAT

V rámci tvorby krajiny se věnujeme posilování krajinné zeleně. To se týká hlavně výsadby dřevin a péči o ně. Avšak razíme myšlenku, že krajinu musíme ozeleňovat, nikoliv zalesňovat. Dřeviny doplňujeme tam, kde je to skutečně potřeba a kde budou mít stromy i keře funkci.

S výsadbami v krajině jsme začali už dávno a máme za sebou několik projektů. Největší realizace najdeme v obci Kobylnice a brněnské části Brno-Medlánky. V Kobylnici máme dlouholetou spolupráci s vytvářením různých krajinných prvků – revitalizace mezí, výsadba stromořadí. Dokonce zde chystáme i nový projekt právě ozelenění polních cest a zlepšení stavu remízů.

Naší chloubou je medlánecký biokoridor, byť už se dnes jedná spíše o biocentrum (pod názvem Biocentrum Medlánky jsme se účastnili soutěže Adapterra Award). Od roku 2007 zde děláme různé typy výsadeb. Jedná se mimochodem o první

-Černovice. Jedná se o komunitní sad, kde jsme uprostřed půdního bloku vysadili pestrout skladbu ovocných a neovocných druhů stromů a keřů. Sad bude sloužit pro místní obyvatele pro odpočinek, relaxaci a samozřejmě edukaci. Ovocné dřeviny jsou tvořeny raritními krajovými odrůdami. Ke každému druhu jsme naistalovali cedulku s popiskem a QR kódem.

Stejně jako u chráněných území, tak i při výsadbách se snažíme zapojovat veřejnost. Byli jsme možná jedni z mála, kdo v Brně pořádal hromadné sázecí akce, o které už tenkrát byl velký zájem.

POMOCNÉ ČINNOSTI OCHRANÁŘSKÉ

Naše aktivity mají různé přesahy. O naší práci a území se snažíme informovat a šířit dál naše zkušenosti. Velkou roli hrají exkurze na území i na další zajímavé lokality jako je městská divočina nebo na hřbitovy. Důraz klademe nejen na přírodu (rostliny, živočichy, kameny), ale i historii, vnímání a smysl ochrany přírody a krajiny.

Disturbanční management na Hádecké planince pro podporu hadince nachového. Foto Vilém Jurek

vybudovaný biokoridor na území města Brna. V průběhu let zde vznikla nová stromořadí, ovocný sad nebo ještě jedno prvenství – první vybudovaný agrolesnický systém v Brně. Jedná se o pás stromů v kombinaci s jedlými keři, který rozdělují dva velké půdní bloky.

Agrolesnictví je ostatně pro nás velkou výzvou. Kromě Medlánek jsme vytvořili prvek zeleně v další městské části Brno-

Za mnoho let máme přichystánu snad desítku tematických exkurzí, které pořádáme pro veřejnost, přírodovědné kluby, úřady nebo jako doprovodné akce k různým výstavám či divadelními představením (například pro představení Moravský kras v HaDivadle).

O všemožných tématech a fenoménech publikujeme v médiích (Veronica, Sedmá generace, Ekolist). Na webových stránkách

se věnujeme tématům ochrany přírody. V roce 2023 jsme přinesli rozsáhlý seriál *Okna invazím dokořán* (letos budeme k vydávat klíč k určování invazních rostlin). Velkým tématem je propagace mozaikové seče, agrolesnictví nebo běžného života ochranářů.

Dnes už spíš doplňkovou činností je budování návštěvnické infrastruktury, nejvíce naučné tabule a stezky. Nejstarší stezku máme na Kamenném vrchu, na které aktuálně pracujeme, a letos bude kompletně obnovena. Navrhli jsme a realizovali cedule s tématy přírodě blízkých rekultivací, ochrany saproxylického hmyzu nebo územních systémů ekologické stability. Navštívit můžete stezku kolem tišnovské Květnice nebo klimatickou stezku v Brně.

NUTNO SI POSTESKNOUT

Možná se to mnohým z vás může zdát až příliš idylické a bezvadně fungující, jenomže zdání klame. Každý rok zápasíme s nedostatkem financí. Divili byste se, kolik lidí si myslí, že práce v ochraně přírody nestojí nic nebo snad že je to dobrovolná práce.

Bohužel hospodaření v chráněných území je mašinérie, která každý den stojí několik tisíc. Musíme rozumně zaplatit zaměstnance i brigádníky, aby si nepřipadali jako méněcenní (přitom je to fyzicky i psychicky velmi náročná práce). Něco stojí provoz, pohonné hmoty, stroje. Kdyby pro mnohé z nás byly peníze na prvním místě, málo kdo by už zůstal. Stát by si měl uvědomit, že přírodní klenoty, které mají národní hodnotu stejně jako hrady a zámky, je potřeba udržovat a v neposlední řadě obnovovat.

Druhým nezdarem jsou samotní lidé. Jednak je v ochraně přírody čím dál méně lidí, jednak se setkáváme s naprostým nepochopením a ignorací. Na všechna ta naše územíčka a území jsme víceméně tři lidi. V případě, že jeden z nás odpadne, vzniká problém. Velkou pomocí jsou brigádníci a dobrovolníci, kteří nám pomáhají s hrabáním nebo úklidem klestu. Přes léto máme pomoc jakžtakž pokrytou. Ve zbytku roku je nadšenců na ochranu přírody jako šafránu.

15stepích křoviny, jsme nejhorší. Dodnes vzpomínám na paní, která stála před stromem, který jsme chtěli pokácet. Vyhrožovala nám, že si udělá naše loutky a bude do nich píchat špendlíky. Vadí kosení – buď sečeme moc, nebo málo. Když použijeme

Kombinace lesnické rekultivace s vytvořením louky stepního charakteru. Foto Vilém Jurek

mozaikovou seč, jsme obviněni, že si ulehčujeme práci.

Lidé nerespektují chráněná území a dokážou do nich vyvézt odpad, jezdit auty, pořádat pikniky, sáňkovat, ničit značení... Dokonce jsme v rámci pandemického sázení stromů za lepší planetu zaznamenali opačný extrém – výsadbu ořešáků přímo na stepní lokalitě. Velké trápení máme na řadě území v době kvetení konikleců. Nejhorší situace bývá na Kamenném vrchu, kde se nachází největší populace konikleců velkokvětého na světě*. Rezervaci navštíví denně tisíce lidí. Dochází zde k obrovskému sešlapu, který zasahuje i plochy s koniklecí i další stepní květenou.

Nejhorší situace byla v době pandemie, kdy se na *Kameňák* nahnulo téměř celé Brno. Museli jsme vytvořit koniklecové hlídky a část území zapáskovat. Postupem času se ukázalo, že pásy a hlídky nejsou trvale udržitelné. Hlídkáři byli napadáni slovně, dokonce i fyzicky, pásy někdo neustále trhal. Dlouho jsme si pohrávali s myšlenkou stabilizace nejvíce frekventované části. Nakonec jsme vymysleli dřevěný

chodník, který zabrání rozšiřování cestiček a zároveň naláká návštěvníky na jedno místo. Výsledkem je koniklecový chodníček letos slavnostně otevřený a financovaný z participativního rozpočtu města Brna. Jeho výstavba stála nemálo úsilí. Hned při prvním koniklecovém bláznění se naše hypotéza potvrdila a chodník zafungoval. O to větší překvapení byly reakce našich kolegů. Snad kvůli nepochopení, neznalosti reálií či ješitnosti jsme se setkali s rozhořčenými názory, že jsme území nadobro zničili. Nepopíráme, že lepší stav by byl bez chodníku, avšak situace byla více než kritická. Chodník je pouze na 5,5 % z celkové délky všech cestiček a je naprojektován tak, aby do území zapadal.

POŘÁD NĚCO NOVÉHO

Úsek Péče o přírodu si drží tolik území a činnosti, na které právě stačíme. Expandovat se zatím nechystáme, neboť bychom se museli rozšířit personálně i strojně. Čekají nás však velké výzvy, například v podobě obnovních projektů z Operačního programu životní prostředí. Řada našich

lokalit začíná nekontrolovaně zarůstat. Bohužel erární prostředky správců chráněných území tak tak pokrývají udržovací managementy. Proto přistupujeme k vlastní iniciativě s obnovou území.

V zemědělské krajině se chceme soustředit na agrolesnictví, které nebude v protikladu s ochranou přírody. Chtěli bychom začít používat původní dřeviny formou výsadby solitérů namísto plošných výsadeb. Čím dál více se nám hlásí obce a města s prosbou o radu s invazními druhy nebo rovnou jejich likvidací. Pokud bude štěstí přát, chceme se více pustit do výzkumu stepních lokalit a jejich zmonitorování.

Letos oslavím patnáct let na Rezekvítku. Zažil jsem už ledasco, vyzkoušel mnoho přístupů, ověřil si mnoho vědeckých závěrů, slyšel a vyslyšel nespočet názorů. Přesto nemohu říct, že bych všemu rozuměl. Snahu chránit se snažím cítit tak, aby to dávalo smysl a pomohlo to především přírodě. A z čeho mám největší radost? Když třeba vidím, jak po mnoha letech opět zakvetl na Velkém Horneku hlaváček nebo když nám někdo řekne: děláte dobrou práci!

**Koniklec velkokvětý jen pro celou rezervaci vlajkovým druhem. Pro propagaci území a jeho ochrany jsme původně říkali, že Kamenný vrch je největší lokalita s koniklecí v Brně. Jenže pak jsme si uvědomili, že tak velká lokalita není nikde u nás. Dokonce se nic takového není ani v rámci jeho areálu. Tudiž jsme se nespolehlí, když se řeklo, že je to největší populace v Evropě, zároveň i na celém světě.*

JAK SE DAŘÍ ARNICE

VLASTIMIL KARLÍK, KAROLÍNA BRABCOVÁ

Ing. VLASTIMIL KARLÍK

Spoluzakladatel Arniky, odborný pracovník v oblasti ochrany přírody.

Věnuje se zejména ochraně a obnově říční krajiny a ochraně biodiverzity.

Mgr. KAROLÍNA BRABCOVÁ

Vedoucí kampaní za zákaz toxických látek ve spotřebním zboží, odbornice na toxické látky ve spotřebním zboží, členka výkonné rady Arniky. Pracuje na evropské legislativě týkající se omezování chemických látek ve výrobcích a podílí se na organizaci analýz výrobků na obsah jedovatých látek v ČR a v Evropě.

Arnika vznikla v roce 2001 oddělením části lidí a subjektů od naší mateřské organizace, Děti Země. Na Děti Země vzpomínám jako na báječné, svobodomyšlné společenství pestré směsice tvůrčích, inspirativních a tvrdohlavých lidí, se kterými bylo báječné pobýt a spolupracovat, ale které bylo velmi těžké ukočírovat. Zároveň jsem do Děti Země přišel už v době, kdy začala pomalu vyprchávat euforie první poloviny 90. let a začalo přituhovat.

Na jedné straně počáteční úspěchy ekologického hnutí začaly čím dál tím více překážet nejen různým znečišťovatelům a poškozovatelům životního prostředí, ale i některým politikům, kteří začali pomalu uskutečňovat dlouhodobý plán omezení možností pro účast veřejnosti při rozhodování. Zároveň mnoho zahraničních nadací a dotačních programů, poskytujících vysoké, ale snadno dostupné a jednoduše administrovatelné granty, došlo k závěru, že už pro vybudování občanské společnosti v ČR udělaly dost a začaly se přesouvat dále na východ.

Části lidí v Dětech Země začalo být jasné, že pokud máme naši činnost udržet či dokonce rozvíjet, potřebujeme se profesionalizovat nejen tematicky, ale i manažersky. Což pochopitelně v Dětech Země mnoha

lidem nevyhovovalo, takže jsme nakonec dospěli k rozhodnutí odejít a založit novou organizaci, s vědomím všech rizik, které to přináší.

Chvilí, kdy jsem si uvědomil, že se nám to povedlo, byl moment někdy v roce 2003, když jsem komusi řekl, že Arnika vznikla v roce 2001, a překvapená reakce byla: „Ale Arnika je tu přece odjakživa!“.

CO A JAK DĚLÁME

Z Děti Země jsme si přinesli nejen tým lidí, ale i témata, kterým se v podstatě věnujeme dodnes. Z našich počátečních představ, čím by Arnika měla být, se mnoho splnilo. Jsme dnes organizace s širokou základnou členů a přispěvatelů; v našich tématech udržujeme (či ještě zvyšujeme vysokou odbornou úroveň), zároveň ale jsme stále organizací více méně aktivistickou, zabývající se prosazováním konkrétních rozhodnutí, legislativních změn a politik. Máme odborné, administrativní a podpůrné zázemí pro realizaci i poměrně náročných dotací a grantů, kvalitní a výkonný PR i fundraisingový tým.

Naši činnost realizujeme prostřednictvím kampaní a projektů. Obě tyto formy jsou pro nás organizovanou, systematickou a plánovanou činností vedoucí k dosažení

Rozbor obsahu popelnic. Foto: Jakub Šedý

definovaných a měřitelných cílů. Rozdíl mezi nimi je ten, že zatímco dosažení cílů projektů závisí především na nás a našich vlastních kapacitách, v kampaních musíme někoho zvenčí přesvědčit ke změně posto-
jů, názorů a stanovisek.

Stálými a tradičními tématy jsou pro Arniku otázky toxických látek a odpadů, ochra-
na přírody, zejména stromů, biodiverzity, řek a říční krajiny, a podpora občanské společnosti. Ve všech těchto tématech působíme nejen v České republice, ale i v zahraničí. Během naší existence jsme působili v celkem 22 zemích, zejména v postkomunistických zemích Evropy, zemích bývalé Jugoslávie a v Asii. Máme zkušenosti i s ochranou životního prostředí v rizikových zemích, jako Ukrajina nebo Bělorusko.

V tematice toxických látek a odpadů se zaměřujeme na vyřazení nejedovatějších látek z oběhu nejen doma, ale i ve světě – pracujeme na zákazu persistentních organických látek, jako jsou dioxiny nebo věčné chemikálie PFAS. V této souvislosti se zabýváme také nadprodukcí a nadužíváním plastů, které v sobě jednak obsahují spoustu nebezpečných látek ovlivňujících negativně lidské zdraví, jednak působí obrovský globální problém ve formě plastového odpadu, který nelze ekologicky likvidovat. K našim historicky největším úspěchům patří prosazení principu recyklovat pouze materiály bez obsahu toxických látek, aby i výroba z druhotných surovin byla bezpečná. Podařilo se nám posílit Integrovaný registr znečištění, díky kterému každý rok zveřejňujeme žebříčky největších znečišťovatelů v ČR. Žebříčky znečišťovatelů jsme

kromě ČR vydali také v Bosně a Hercegovině či Kazachstánu. V oblasti odpadů prosazujeme snižování produkce zejména komunálních odpadů a podporu recyklace s cílem snižovat množství skládkovaného odpadu, ale také bránit trendu více a více odpadu likvidovat ve spalovnách, které produkují spoustu toxických látek včetně dioxinů v popílku a v dalších zbytcích ze spaloven. Úspěšně také pomáháme obcím s nastavením efektivního snižování produkce odpadů i jeho třídění, kdy úspěšným obcím a jejich občanům každoročně udělujeme Odpadového Oskara za jejich pokroky v nastavení efektivního a ekologického nakládání s odpady.

V tématu ochrany přírody se dlouhá léta snažíme o ochranu dřevin mimo les, zachování a obnovu alejí v krajině i ve městech. Vydáváme statistiky kácení a výsadby u krajských silnic a statistiky dopravních nehod s obhajobou stromů tvořících zelenou síť v krajině. Od roku 2019 pracuje Arnika v legislativní skupině MŽP k zefektivnění legislativní ochrany dřevin, Umožnilo nám to podílet se na formulaci základních tezí pro změnu legislativy, která má vést zejména k ochraně starých, vzrostlých stromů. Pořádáme pravidelně anketu Alej roku a populární je i cyklojízda Tour de Aleje, výsadby stromů a další vzdělávací aktivity pro odbornou i laickou veřejnost. V letech 2018–2023 jsme se věnovali ochraně a obnově stromů – biotopů ohroženého brouka páchníka hnědého v CHKO Poodří.

Stále ještě se bohužel musíme věnovat ochraně Labe a Odry před záměry na regulaci ve jménu nákladní vodní dopravy. K našim úspěchům patří fakt, že ani po

trřicetiletém úsilí Ředitelství vodních cest a Ministerstva dopravy se nám regulaci Labe podařilo zabránit (ve spolupráci s dalšími organizacemi a institucemi), a pokud se nestane nic nečekaného, nebude se realizovat záměr na vybudování kanálu Dunaj-Odra-Labe. Dnes také rozvíjíme česko-německo-polskou spolupráci na ochraně Odry, ohrožované dnes zejména v Polsku znečišťováním i splavňovacími záměry. Arnika patřila k zakladatelům Koalice NNO pro Naturu 2000, která má lví podíl na významném rozšíření původně navrhované soustavy evropsky významných lokalit Natura 2000.

Podpory občanské společnosti se dnes věnujeme zejména v Praze a na národní a mezinárodní úrovni. Ve spolupráci zejména se Zeleným kruhem bojujeme za zachování posledních zbytků možností pro účast veřejnosti, případně návratu k jejím osvědčeným formám. Chceme, aby Praha byla příjemná pro život a dostupná všem. Soustředíme se na územní plán, který určuje, kde a co se v Praze smí stavět. Prosazujeme ochranu zeleně, informujeme obyvatele a pomáháme lidem zapojovat se do rozhodovacích procesů. Naše zkušenosti přenášíme i do jiných zemí, kde podporujeme rozvoj občanské společnosti a pomáháme občanským organizacím v našich tradičních tématech. Například v Bosně a Hercegovině podporujeme místní komunity v ochraně divokých řek proti výstavbě devastáčních vodních elektráren, na Ukrajině monitorujeme environmentální škody způsobené válkou nebo v Thajsku působíme v boji proti vražedným skládkám toxického odpadu.

ARNIKA PO 25 LETECH

Když se ohlédnu zpátky, vidím naši historii jako neustále se střídající období relativního klidu, kdy přemýšlíme o rozvoji a posílení organizace, s krizovými obdobími, kdy řešíme výpadky financování, odchody klíčových lidí, mezinárodní krize v našich cílových zemích apod. Pokud po všech těch letech stále ještě existujeme jako ne zrovna malá nevládní organizace (pro Arniku nyní pracuje kolem 80 lidí, v přepočtu kolem 40 plných úvazků), připadá mi to jako malý zázrak.

Tour de Aleje v Poodří. Foto: Arnika

KRAJINOHLED ANEB TAK TROCHU JINÝ POHLED NA KRAJINU

DANIEL ŘEZNÍČEK, JANA MORAVCOVÁ

DANIEL ŘEZNÍČEK, MA

Člen Strany zelených, krajský zastupitel v Olomouckém kraji a překladatel, je projektovým manažerem a spolupředsedou organizace Krajinohled, z.s.

Ing. JANA MORAVCOVÁ

Vede organizaci Beleco, z.s., věnuje se krajinnému plánování a adaptaci zemědělské krajiny na klimatickou změnu. Dříve působila ve státní správě ochrany přírody. Zapojuje se do připomínkování připravované legislativy a strategických dokumentů a snaží se prosazovat zájmy ochrany přírody, krajiny, vody i půdy a posílit možnost veřejnosti zapojovat se do rozhodovacích procesů.

Spolek Krajinohled funguje od roku 2022. Vzešel z předchozí spolupráce několika lidí, kteří pracovali a pracují v různých oborech a organizacích, ale měli společný pocit, že pro zadržování vody v krajině, ztrátu biodiverzity či zdraví zemědělské krajiny se v Česku zkrátka nedělá dost, a tak se rozhodli, že dají své zkušenosti dohromady a začnou na tomto tématu pracovat společně. Typický příklad toho, čemu se říká geneze „odspodu“.

Krajinohled se věnuje zejména přípravě koncepčních dokumentů a přípravných studií v oblasti krajinného plánování. Jeho studie se zaměřují na adaptaci krajiny na klimatickou změnu cestou přírodních blízkých opatření v ploše krajiny. Cílem navrhovaných opatření je především zadrž vody v krajině a ochrana půdy před vodní erozí, dále samozřejmě podpora biodiverzity a zvyšování prostupnosti krajiny. Kromě toho nabízí Krajinohled, zejména obcím, také pomoc s podáváním

grantů a následnou administrací projektů na pořízení studií nebo realizace opatření. V neposlední řadě se podílí také na samotných realizacích opatření. Příkladem budiž nedávno dokončený biotop se šesti tůňmi v obci Otovice na Broumovsku, realizovaný ve spolupráci s obcí a Strategickou radou regionu Broumovsko. V současnosti začínáme také pracovat v oblasti poradenství pro zemědělce, a to konkrétně na zpracování faremních plánů zaměřených na umísťování krajinných prvků na zemědělské půdě.

PLÁNUJEME SPOLEČNĚ S HOSPODÁŘI I VEŘEJNOSTÍ

Specifikem naší práce je důraz na občanskou participaci. V rámci přípravy studií, v závislosti na konkrétní domluvě se zadavatelem, zastrešujeme aktivity vedoucí k co nejtransparentnější informovanosti směrem k obyvatelům dané obce a také ke spoluúčasti stakeholderů (zejména

Bagrování tůní v Otovicích na Broumovsku v rámci projektu Voda na Broumovsku / Strategické rady regionu Broumovsko. Foto Jana Moravcová

Diskuze s veřejností nad návrhy opatření v Dolních Bojanovicích. Foto Daniel Řezníček

místní veřejnost, vlastníci půdy, zemědělci, podnikatelé, samospráva) na plánovacích a rozhodovacích procesech. Typicky tedy na začátku projektu uspořádáme veřejné setkání, představíme obecný záměr a diskutujeme o potřebách a návrzích jednotlivých stakeholderů. Komunikace probíhá i v průběhu zpracovávání studie, kdy se mj. prověřuje, zda jsou tyto návrhy účelné a proveditelné, v případě, že ano, snažíme se je do studie zahrnout. Po dokončení studie probíhají

kulaté stoly a besedy, na nichž veřejnost může konkrétní opatření prioritizovat či komentovat. Se stakeholdery probíhá partnerská komunikace o jejich ochotě strpět či ideálně podílet se na realizaci navržených opatření.

Tento způsob práce je samozřejmě zdoluhavější a náročnější než klasické projektování bez přílepků, ale podle Krajinohledu stojí za to, neboť přináší důležitou přidanou hodnotu. Občan, který je od začátku informován o tom, že se chystají určité

zásahy do krajiny, ve které žije, a zároveň dostane jasný signál, že tento proces může ovlivnit a je aktivně dotazován jeho názor, mnohem pravděpodobněji pak realizovaná opatření přijme za svá a ztotožní se s nimi. Nikdo nemá rád pocit „o nás bez nás“. Veřejná projednání zároveň umožňují vydiskutování potenciálních třecích ploch mezi sousedy či vlastníky půdy a hledání případných alternativ. V neposlední řadě mají setkání přesah edukační, jelikož lidé se často poprvé setkávají s konceptem zdraví a udržitelnosti krajiny, problematikou zádrže vody, provázanosti sucha a přívalových povodní apod.

Ze strany zemědělských subjektů či jiných podnikatelů je otevřená komunikace také zpravidla vítána a zvyšuje šanci na to, že se příslušná opatření alespoň zčásti zrealizují. Mezi zemědělci se často vyskytuje pocit, že jsou ze všech stran jen kritizováni a že někdo, kdo jejich práci nerozumí a nezajímá se o ni, jim chodí v souvislosti s klimatickou změnou a erozí udělovat knížecí rady. Tento pocit se snažíme rozptýlovat a jsme přesvědčeni, že se zemědělci je nutno jednat jako s partnery, pochopit jejich problémy a obavy. Snažit se vysvětlit jim výhody realizace opatření a nebagaťelizovat případná omezení jejich činnosti a hledat oboustranně přijatelná řešení. Tato část naší práce je poměrně náročná na znalost legislativy a dotační politiky státu a EU jak v oblasti ochrany životního prostředí, tak i zemědělství. Abychom vůbec mohli být zemědělci v takové diskusi partnerem, musíme se sami průběžně vzdělávat a snažit se orientovat v četných změnách.

Další formou participace, které se Krajinohled věnuje, je školení místní veřejnosti ve čtení a mapování krajiny. Tato forma byla uplatněna například při projektu v Dolních Bojanovicích, který financovala organizace Člověk v tísni. Zájemci z řad místních občanů byli vybaveni mobilní aplikací QField a zasvěceni do základů čtení jevů v krajině. Následně vyrazili do okolí a pomáhali sbírat data, která se stala jedním z podkladů pro návrhy opatření. Nad daty se s dobrovolníky diskutovalo a probíhala obousměrná zpětná vazba. Podobně tomu bylo u projektu, který Krajinohled realizoval pro Institut plánování a rozvoje hl. města Prahy. V rámci komplexní iniciativy k revitalizaci rozlehlého území kolem soutoku Berounky a Vltavy

Tůň v Otovicích u Broumova vybudované v rámci projektu Voda na Broumovsku I Strategické rady regionu Broumovsko. Foto archiv SRRB

Komunitní obnova starého sadu v Roblně v rámci projektu Krajinohledu podpořeného Nadací VIA a Nadací Partnerství. Foto archiv Krajinohledu

byla poptávka po edukaci veřejnosti a její bližší seznámení s projektem. Vybraní dobrovolníci byli opět vyškoleni a následně zmapovali povodí Svinařského potoka a Švarcavy.

ZÁDRŽ VODY V KRAJINĚ A SNÍŽENÍ DOPADŮ BLESOVÝCH POVODNÍ

Spolek aktuálně pracuje zejména na přípravě tzv. komplexních vodohospodářských studií financovaných z Národního plánu obnovy. Obcím, které jsou příjemcem dotací, pomáhá s žádostmi a případně též zpracovává samotnou studii zaměřenou na návrh přírodně blízkých opatření k zádrži vody v ploše krajiny a opatření mírnících dopady přívalových povodní.

Krajinohled je však přesvědčen, že v adaptaci krajiny na klimatickou změnu není dostatečné spoléhat se pouze na veřejné rozpočty. Na společném úsilí by se měl

svým dílem přičinit také soukromý sektor. Proto spolek uzavřel partnerství s pojišťovnou Kooperativa v rámci jejího preventivního programu pro odolnější krajinu. Tento program poskytuje finanční příspěvek obcím, které se rozhodnou nechat si zpracovat studii, jejímž cílem je identifikovat zranitelné body v krajině a pomocí navržených opatření snížit riziko přívalových povodní. Krajinohled pomáhá Kooperativě při výběru vhodných žadatelů a následně pro část z nich studie zpracovává.

PROČ TO NEJDE RYCHLEJI...

Co se týče bariér, které komplikují Krajinohledu práci a které dozajista zbytečně tlumí adaptační úsilí v České republice obecně, pomineme-li legislativu, je to jednoznačně skutečnost, že většina velkých dotačních programů, z nichž se financují realizace, neumožňuje předfinancování.

Menší obce ani neziskové organizace zpravidla nemají takové finanční možnosti, aby významnější zásahy do krajiny samy zaplatily a poté čekaly na zpětné proplacení. Totéž platí o pořízení projektové dokumentace. Je pozitivní, že tu lze již často také proplatit z dotace, ale opět až zpětně. Je nabitelné, že realizací tak vzniká mnohem méně, než by mohlo.

Podobným nešvarem je, že některé dotační programy neumožňují hradit mzdy. Vyhlašovatelé tak patrně počítají s tím, že komplexní projekty v krajině bude realizovat především stát, nebo budou realizovány výhradně dodavatelsky prostřednictvím profesionálních firem. Některé možná pak zrealizují dobrovolníci, kterým stačí proplatit materiálové náklady. To je ale samozřejmě tragická iluze. Komunitní výsadba jednoho stromořadí tento formát samozřejmě snese, ale pokud se jedná o hloubení tůň, práci na revitalizaci potoka či jiné terénní úpravy, neměl by být přeci problém transparentně zaplatit lidi, kteří projekt připravují, organizují a realizují, a ne si hrát na to, že mzdové náklady ve světě ekologie a životního prostředí neexistují.

Veřejná podpora je naprosto zásadní, ale jistě má své limity. I proto je Krajinohled přesvědčen, že pokud se má adaptační úsilí dále zvyšovat, což je nepochybně nutné, bude potřeba v mnohem větší míře motivovat k zapojení soukromý sektor. Česká republika má v tomto směru jistě značné rezervy.

LETOS V PRUSINÁCH VYHNÍZDILI SÝČCI A AMETYST SLAVÍ 25 LET

EVA VOLFOVÁ

Mgr. EVA VOLFOVÁ

Je jednatelkou firmy Planterra. Pracuje na projektech Akcelerační zóny a Politika krajiny pro VÚKOZ, v.v.i. Je poradkyně náměstka pro životní prostředí na Krajském úřadě Plzeňského kraje. Mezi 02/2022 a 08/2023 pracovala jako náměstkyně ministra životního prostředí. Zabývá se posuzováním vlivů záměrů a koncepcí na Naturu 2000 a biologickým hodnocením. Je soudní znalkyní v oboru ochrana přírody. Zapojovala se do přípravy a vyhlášení soustavy Natura 2000 ve fázi mapování biotopů, odborných návrhů lokalit a přípravy a obhajoby stínového seznamu na biogeografických seminářích. Zpracovávala metodické materiály pro naturové hodnocení. Je členkou nevládních organizací: Spolek Ametyst, České botanické společnosti, České společnosti ornitologické.

BUDE SE SÝČKŮM LÍBIT PRUSINSKÝ SAD?

Ráno mě probouzí zpěv ptáků a bečení ovcí, které utekly z pastviny. Dáváme jim vodu, slepicím zrní a králíkům seno. Ovce se vrací do sadu, který postupně vypásají. Jdeme kolem odkvetlých rozrazilů rozprostřených a koukáme, co zrovna kvete – čičorka, jehlice, třezalky, chrpy, jetel horský. Je to taková sušší varianta ovsíkové louky v třešňovém sadu.

Před týdnem jsme vypustili z voliéry ve stodole do volné přírody sedm sýčků – dva dospělé a pět letošních mláďat. Jsou součástí záchranného programu*. Dříve se nám do repatriací nechtělo, ale teď jsme rádi za možnost vrátit tyto malé sovičky do naší přírody. Dříve jsme je tu slyšeli na

hřbitově, i místní na ně byli zvyklí, říkají jim pujíci. Doufáme, že sad a louky jim poskytnou dostatek potravy – především myši a drobný hmyz. Zrovna se rojí chroustci, což by jim mohlo pomoci na začátku jejich nového života zde. Sýčci jsou zatím pod dohledem, denně se telemetrují v rámci výzkumného projektu. Zatím se jim daří dobře.

Starý sad je oblíbený i u dalších ptáků, zejména u šplhavců jako krutihlav a žluna. Občas se tu objeví dudek nebo chřástal. Kolem krouží ostříž a luňák. Se slepicemi se často nakrmí větší hejno vrabců a ve stodole hnízdí vlaštovky. Večer poletují netopýři. Sad a louky, o které se staráme, jsou vyhlášené jako lokální biocentrum Svätý Jakub. Za sadem jsou pastviny

Sýček letos po příjezdu do Prusin. Foto: Eva Volfová

*Záchranný program sýčka je realizován ve spolupráci s ČSOP Spálené Poříčí.

Jarní sad v květu, Prusiny. Foto: Eva Volfová

s koňmi, malá políčka a louky, níže se rozprostírají nově vytvořené tůně. Je to takový kousek hezčí krajiny v jinak zemědělském jižním Plzeňsku.

NOVOU CESTOU DO STARÉ ŠKOLY

Prusiny, malá osada na kopci, kde několik okolních obcí kdysi společně postavilo kostel, faru a školu. Škola byla v 80. letech uzavřena, ale dnes zde sídlí spolek Ametyst a komunitní škola a školka Holubník.

A tak se na kopci zase často pohybují děti, které to tu rozveselují a prozkoumávají místní zajímavou přírodu.

Spolek Ametyst byl založen v roce 1999 Plzeňskou ekologickou nadací s cílem vytvořit středisko ekologické výchovy. Letos v červnu slavíme 25 let činnosti a v Prusinách sídlíme již 20 let. Školy k nám zve me na jednodenní programy, projektovou a badatelskou výuku. Nabízíme programy zaměřené na louky, zahrady a tradice.

Skupina k projektu Zeleného pásu na šumavském rašeliništi Soumarský most, 2019. Foto: neznámý autor

Pracujeme s dětmi a podporujeme učitele, inspirujeme děti i rodiče a realizujeme projekty přímo ve spolupráci se školami.

Mezi naše pravidelné ekovýchové akce patří každoroční konference pro učitele, vánoční a velikonoční dílny nebo víkend otevřených zahrad. Naším cílem je přiblížit dětem krásu přírody prostřednictvím hravých aktivit nebo hlubších vzdělávacích projektů.

Prusiny jsou místem, kde se prolíná minulost s přítomností i příroda s kulturou, kde staré hodnoty nacházejí nové způsoby, jak oživit nejen budovy, ale i ducha místa.

NATURA 2000 – MAPOVÁNÍ A VYMEZOVÁNÍ LOKALIT

Během počátků mapování biotopů pro Naturu 2000 vznikl druhý pilíř Ametystu, a to program Ochrana přírody. Jeho obsah definovala právě Natura, se kterou jsme objevovali celistvost, se kterou k ochraně přírody přistupuje. V mapování biotopů pokračujeme dodnes, již ve druhém kole aktualizací. Vrstva mapování biotopů je i pro nás cenným podkladem, který využíváme, a tak se podílíme i na její tvorbě. Od roku 2002 jsme zmapovali mnoho oblastí, zejména v Plzeňském a Jihočeském kraji, mapujeme i obojživelníky a ptáky. Provádíme inventarizační průzkumy a monitorujeme chráněná území také ve Středočeském a Ústeckém kraji.

Účastnili jsme se také vymezování lokalit a procesu vyjednávání dostatečnosti Natury na biogeografických seminářích jako zástupci nevládních organizací. Do národního seznamu se podařilo prosadit mnoho lokalit. Na zajištění jejich ochrany se podílíme také zpracováním plánů péče i přímo managementem.

PEČUJEME O PŘÍRODU

K našim oblíbeným lokalitám patří Ostrá Hůrka u Plzně, Lužní potok nebo Krušnohorská rašeliniště.

Ostrá Hůrka je registrovaným VKP na jihovýchodním okraji Plzně. Je zde výrazný bulžňákovitý skalní suk. Jeho okolí bylo v minulosti používáno jako vojenské cvičiště, v současné době je větší část plochy dlouhodobě bez obhospodařování. Přes pokročilou sukcesii se zde udržela pestrá mozaika biotopů, od suchých trávníků, bylinných lemů po ovsíkové louky. Z druhů zde najdeme třeba zeměžluč, ťuhýka nebo otakárka fenyklového. Od roku 2015 zde

Výukový program Ametystu. Foto: Eva Volfová

sečeme luční porosty, abychom podpořili druhovou pestrost a zabránili dalšímu zarůstání náletem. V posledních letech se k nám připojuje oddíl skautských patronátů ze Starého Plzně nebo dobrovolníci z geocachingu.

Lužní potok je jedním z posledních útočišť pro vzácnou perlorodku říční a chráněného hnědáka chřastavcového. Perlorodka je nejdéle žijícím živočichem v naší přírodě – může se dožít až 140 let. Péče o tok zahrnuje stabilizaci meandrů, čištění od padlých kmenů a revitalizaci pramenných oblastí. Tyto zásahy zajišťují optimální podmínky pro perlorodky a další vodní organismy, jako jsou mihule potoční nebo vranka obecná. Louky s výskytem hnědáka chřastavcového jsou zase pečlivě spravovány pomocí mozaikového pasení a kosení. Management je prováděn s ohledem na životní cyklus těchto motýlů.

V Krušných horách dlouhodobě monitorujeme tetřívka a účastníme se různých projektů, jejichž cílem je navrhnout opatření na jeho ochranu. Specifikujeme zásahy pro soubor doporučených opatření v ptačích oblastech, diskutujeme s lesními správci.

Podíleli jsme se na realizaci opatření na zdržování vody v rašeliníštích. Bohužel rozsah realizovaných opatření není dostatečný a kombinací negativních vlivů tetřívka postupně ubývá.

HODNOCENÍ VLIVŮ

Když kolem roku 2005 začínalo naturové hodnocení, aktivně jsme přistoupili k přípravě metodických materiálů spolu s Ministerstvem životního prostředí. Mezi lety 2006 a 2011 jsme organizovali metodická setkání autorizovaných osob v Čechách i mezinárodní workshopy. V současnosti připravujeme v rámci výzkumného projektu TAČR aktualizaci metodiky hodnocení vlivů. A samozřejmě provádíme řadu hodnocení v praxi, záměrů i koncepcí. Zpracováváme také biologická hodnocení.

EVROPSKÝ ZELENÝ PÁS

Na evropské úrovni se také zapojujeme do projektu Evropského zeleného pásu. Bývalou železnou oponu jsme zažili ještě jako děti. Rozdělovala Evropu. Po ní vznikl zelený pás, jehož ochrana začala v 90. letech. Jsou to místa, kde se rozvinula přírodní

území a dnes nás v Evropě spojují – setkávají se díky nim ochránáři ze zemí podél zeleného pásu a spolupracují na jejich ochraně.

Nejvíce spolupracujeme ve středoevropském zeleném pásu s německými, rakouskými nebo slovinskými partnery. Aktuálně probíhá projekt Restore to Connect, který pomáhá na vytipovaných místech obnovit degradované ekosystémy za účelem zlepšení a posílení biodiverzity. Zabýváme se přírodou na Ašsku a v Podyjí. V dřívějších projektech jsme řešili například plány péče pro lokality v Českém lese nebo strategii pro ochranu šumavských luk.

JAKÝCH BYLO 25 LET A CO DÁL?

Spolek Ametyst si za 25 let našel své místo v české ochraně přírody i ekovýchově. Daří se nám zajišťovat vícezdrojové financování z grantů, projektů, účastnických poplatků, ale i vlastní odborné výdělečné činnosti. Přestože na začátku jsme byli někdy trochu za blázny, postupně se téma ochrany přírody, vztahu k přírodě a potřeba zlepšování stavu krajiny staly respektovanými a důležitými tématy, na nichž je společenská shoda. Změny se samozřejmě dějí pomaleji, než bychom si přáli, ale s odstupem jsme rádi za každý malý krok dobrým směrem. Děkujeme všem, kdo jsou v tom s námi, a přejeme nejen sýčkům dobrý rozlet do letošního léta i dalších sezón.

FÓRUM OCHRANY PŘÍRODY představuje svobodný myšlenkový prostor založený na aktivním přístupu, vzájemné toleranci a schopnosti účastníků shodnout se na konsensuálních výstupech.

FÓRUM poskytuje prostor k diskusi, předávání poznatků a hledání řešení v různých aktivitách ochrany přírody. Zajišťuje svobodné vyjadřování názorů svých členů bez politických či institucionálních vlivů.

Fungování je založeno na permanentní názorové platformě v rámci provozu internetových stránek, na pravidelném setkávání a vydávání tohoto časopisu.

PODPOŘTE NAŠI ČINNOST

Snažíme se naše aktivity poskytovat zájemcům zdarma, což se daří díky projektům a další podpoře. Do budoucna se ale neobejdeme bez Vaší pomoci.

Vaše příspěvky můžete posílat na účet 2200318661/2010, použijte variabilní symbol 333.

DĚKUJEME VÁM